

Pohled z Králického Sněžníku.

Foto Ing. Petr Kokeš

PODĚKOVÁNÍ PATŘÍ VŠEM

PROSLOV DOC. MUDr. LEOŠE HEGERA, CSC., ŘEDITELE FAKULTNÍ NEMOCNICE
HRADEC KRÁLOVÉ, NA SLAVNOSTNÍM VEČERU DNE 22. LISTOPADU 2003

Vážení zaměstnanci nemocnice, vážení hosté, dámy a pánové,

vítejte na slavnostním večeru, který je pořádán k oslavě tři čtvrtě století od otevření areálu současné Fakultní nemocnice Hradec Králové v roce 1928. Protože večer je věnován především zaměstnancům nemocnice a jejich blízkým, chtěl bych v první řadě poděkovat všem těm, kteří dělají kvalitní práci pro naše pacienty a pro šíření dobrého jména nemocnice.

Slavnostní událost poctila svojí návštěvou též řada významných hostů, sponzorů a našich přátel. Děkuji i Vám a prosím, abyste naše pozvání vnímali jako výraz díky nemocnice za Vaši podporu.

Dovolte mi nyní krátkou exkurzi do minulosti, a to do období před první světovou válkou, kdy se o založení nemocnice teprve usilovalo. V Hradci Králové tehdy existovala pouze sedmdesátilůžková okresní nemocnice, dnešní tzv. Stará nemocnice. Tehdejší ředitel a primář MUDr. Bedřich Honzák v roce 1911 v reakci na její označení jako »třetí hradecký kriminál« mimo jiné o nemocnici, která zoufale nepostačovala potřebám, napsal:

„Hlavní nemocniční budova nevyhovuje prostorově. Není možno oddělit nemocné nakažlivé od jiných nemocných. Jak sklíčujícím dojmem působí, získá-li některý svěřenec ku své s úspěchem hojitelné chorobě tuberkulózu, tyf, spálu, neb růži, vesměs to infekce, jež mohou být smrtelné. Celý ústav nemá pro 120 – 140 lidí než dvě koupelny. Že není možno izolovati nemocné neklidné, umírající či zapáchající, vysvítá samo sebou. Za těchto neuvěřitelných poměrů se u nás operovati musí,

SLOVA

K ZAMYŠLENÍ

„Rozumí se samo sebou, že se při historickém hodnocení kultur stejně jako při oceňování vlastního okolí nemůžeme oprostít od norem, jimž zjednává platnost posuzující subjekt. Vždycky budeme považovat určitou vlastnost za žádoucí, jinou za nežádoucí. Přitom musíme poznamenat, že všeobecné hodnocení kultury jako vysoké nebo nízké není konečně v nejhlubší podstatě určováno, jak se zdá, ani intelektuálním, ani estetickým měřítkem, nýbrž měřítkem etickým a spirituálním. Některá kultura může být zvána vysokou, i když nedá vznik technice nebo sochařství, nelze ji však zvat vysokou, postrádá-li milosrdenství.

Druhým základním rysem kultury je, že každá kultura zahrnuje v sobě nějaké úsilí. Kultura je směřováním k něčemu, a to vždy za nějakým ideálem, ideálem, který je více než ideálem některého jednotlivce, za ideálem společnosti. Tento ideál může být velmi rozdílného druhu. Může být čistě duchovní: blaženost, blízkost boží, uvolnění všech pout, nebo poznání, ať logické nebo mystické: poznání přírodního světa, poznání sebe a duše, poznání toho, co je božské. Ideál může být společenského druhu: čest, vážnost, moc, velikost, ale to vše se musí vždy vztahovat na společenství. Může být i rázu hospodářského: bohatství, blahobyť, nebo hygienického: zdraví. Ideál znamená pro nositele kultury vždy »blaho«. Blaho společenství, blaho zde nebo jinde, nyní nebo později.

Ať je však snažení obráceno k životu posmrtnému či k nejbližší pozemské budoucnosti, moudrosti nebo blahobyti, podmínkou pro úsilí pro ně nebo pro jejich dosažení je vždy bezpečnost a pořádek.“

Úryvek z knihy Johana Huizingy *Ve stínech zítřka* (In de Schaduwen van Morgen, 1935). Praha : Paseka, 2000 (3. české vydání po r. 1938 a 1970), s. 28-29.

často pro záchranu ohroženého života. Co tu zkusíme strachu, jsouce zodpovědní svému svědomí a veřejnosti!“

Pikantní na tomto textu, který byl podložen oficiální inspekční zprávou, ovšem je, že se k němu ozvala redakce novin Kraj Královéhradecký a za viníka paradoxně označila samotného primáře Honzáka, který údajně záměrným přepřítáním nemocnice hodlá dosáhnouti vybudování nákladné nemocnice nové.

Jaké je z této historické situace a z dalšího vývoje nemocnice a medicíny poučení? Uvedená slova vystihují, podle mého přesvědčení, i po 90 letech podstatu současných problémů zdravotnictví, které nejsou způsobené ani tak nízkou efektivitou zdravotnického systému, ani snahou zdravotníků poskytovat co nejvíce péče a tudíž i hodně utrácet. Příčinou problémů je jasná nechuf společnosti si přiznat, že pro oblast péče o zdraví potřebujeme více prostředků, než se dává. Až teprve když nemoc postihne kohokoliv z nás či z našich blízkých, začíná být zřejmé, že utážený zdravotnický rozpočet ani při obětavé snaze zdravotníků k uspokojení potřeb občanů a k plnému využití možností současné medicíny nestačí.

Může to být někdy nepříjemné. Jsem-li zdravý, budu jistě hlasovat za menší pojistné a možnost si více vydělat, a nebo častěji jezdit k moři, mít rychlejší auta a pohodlnější lyžařská střediska. Kdo by při takovýchto úvahách myslel, nejkuli odkládal peníze na to, že jednou zestárne a onemocní a bude potřebovat nejen své bližní, ale i oporu ve zdravotnické či sociální instituci, která pomůže překonat handicap, bolesti a utrpení.

Peníze, které do systému všichni neradi platíme, nejsou, tak jak se často říká, jenom promrhávány. Jsou to především peníze, které přinesly veliké proměny a rozvoj. Je to vidět na dlouhodobém vývoji naší nemocnice, ale i na mnoha změnách ve výsledcích péče. Zatímco v době mých studií zemřelo na infarkt myokardu mnoho mladých padesátníků a ti zbylí leželi šest týdnů v nemocnici a odešli většinou těžce invalidizováni, je dnes pravděpodobnost úmrtí díky záchranné službě a kardiocentrum, jako je naše, řádově nižší a pacient často odchází po pěti dnech téměř uzdraven a bez stigmatu pro další léta aktivního života. Že to stojí veliké peníze je jasné, a bude to postupně stát mnohem více. Kdo nevěří, ať sleduje vývoj. Jestliže dnes bojujeme o schopnost zaplatit některé transplantace za miliony korun, budeme za pár let bojovat o zaplacení desítek milionů za sítnicové čipy, umožňující vidění slepým lidem, za modifikace genetických poruch řešící metabolická onemocnění a další.

Nechci hovořit za organizátory zdravotnictví o věcech, které mi v mé pozici nepřísluší. Je to nakonec trochu v diskrepanci s tím, o co se v posledních letech v nemocnici snažíme. Společnost nám určila nějaký rozpočet a s ním musíme vystačit a dělat to, co máme dělat, co nejlépe. Celkem se nám to daří, a když říkám »nám«, myslím tím všechny ze čtyř tisíc zaměstnanců, ať se jedná o zdravotníky, úředníky, techniky, či dělníky. Proč se nám to daří, také není složité vysvětlit. Většinou hodně pracujeme a přemýšlíme při tom, nekrademe, trochu se vzájemně respektujeme a alespoň občas táhneme za jeden provaz. Ne že bychom nebojovali o státní dotace, o pomoc různých institucí a o sponzorské příspěvky, ale také se snažíme s nimi zacházet co nejracionalněji. Proto, i přes všechny naše omyly a špatná rozhodnutí, kterých se není nikdy možno vyvarovat, máme stále dostatečný prostor pro kvalitní a rozvojovou medicínu, která plně slouží našim pacientům a myslím, že se při vzpomínání na naše zakladatele před 75 lety nemusíme stydět.

Dovolte mi na závěr, abych poděkoval všem, kteří svým nadšením a poctivou prací k tomuto stavu přispívají. Současná vyrovnaná ekonomika, chvála na chování a úsměvy personálu nemocnice, zlepšující se prostředí a výsledky lékařské péče jsou důvodem k hrdosti na instituci, kterou jsme od svých předchůdců převzali a kterou, jak pevně doufám, předáme dalším generacím ve stavu, který bude ještě lepší.

Děkuji všem, kteří se účastnili na organizaci tohoto večera, přeji Vám hezký kulturní zážitek a dobrou zábavu v dalších hodinách po představení ve všech prostorech Aldisu, kam Vás srdečně zvu.

NENÍ TAK ZLE

(fejeton)

Nejsem asi sám, kdo si pokaždé s blížícím se koncem roku klade otázku, jaký bude ten příští rok, co dobrého či špatného nám přinese či případně odnese. A patrně nejsem ani jediný, kdo si v tom každoročním předsilvestrovském přemítání občas také posteskuje, byť jen tak tiše pro sebe, že snad už všech těch rozličných událostí, stresů a změn bylo dost a dost a netřeba tudíž nějakých dalších. Jenomže pak si zas pokaždé řeknu, že on už je ten svět zkrátka takový a že třeba naši předkové to leckdy mívali ještě mnohem těžší. Pro příklady ostatně nemusím chodit daleko do minulosti. Stačí si jen uvědomit, že ti nejstarší mezi námi prožili i tragický rok 1939 a následná léta okupace země, že řada občanů naší země se tehdy nevrátila z front světové války či z nacistických koncentračních táborů, a že mnozí z těch, co okupaci a válku přežili, stanuli zas po pár letech bezbranní vůči další totalitní moci. Kdybychom pak v tom ohlednutí do minulosti šli ještě dál do uplynulých časů, vynořily by se nám z dnes často tak trochu opomíjených dějin mnohé další tragické události.

Nemyslím si samozřejmě, že by krutosti minulosti mohly být obhajobou problémů současné doby. Zmiňuji je jenom jako doklad toho, že lidský svět je nesmírně složitý a boj za demokracii, právo a svobodu ještě složitější, ale současně také krásný a plný naděje. A tak v ten čas očekávání, co nového nám přinese nový rok, rád připomenu i někdejší výzvu sociologa Charlese Wrighta Millse: „... proto se snaž vidět člověka nikoli jako izolovaný fragment, jako systém o sobě a pro sebe. Snaž se pochopit strašný a nádherný svět lidské společnosti druhé poloviny dvacátého století!“ Měli bychom asi tuhle výzvu vnímat nejenom v kontextu Millsova pohledu na svět minulého století, ale i jako výzvu obecně platnou pro celé lidské dějiny a také pro lidskou budoucnost.

Rozhodně si myslím, že s příchodem nového roku 2004 není třeba podléhat špatné náladě. Bude to zas jen nová, nádejná příležitost usilovat o dobrý svět.

Luděk Ledříček

Petr Balíček / Fotografie z cyklu »Protokol o těle« (1986)

Ocenění pro Fakultní nemocnici Hradec Králové

Fakultní nemocnice Hradec Králové obdržela dne 28. listopadu 2003 na Pražském hradě za účasti prezidenta České republiky Václava Klause ocenění v rámci prestižní celostátní soutěže »Českých 100 nejlepších« roku 2003.

V soutěži, kterou každoročně pořádá společnost Comenius, jsou vybírány nejúspěšnější podniky, firmy či instituce z co nejširšího spektra ekonomických aktivit, které dosahují vynikajících, mimořádných nebo pozoruhodných výsledků. Kromě hlavní kategorie, zahrnující především výrobní podniky, jsou součástí soutěže i tzv. oborové kategorie (např. »Informační technologie ve státní správě«, »Stavebnictví«, »Zdravotnictví«, ale také »Přílíř státního rozpočtu« či »Mediální hvězdy ekonomického tisku«), v rámci kterých je vybíráno šest, resp. sedm nejlepších podniků či institucí.

Fakultní nemocnice Hradec Králové byla letos vybrána do šestice nejúspěšnějších institucí oborové kategorie »Zdravotnictví«, a to spolu s Fakultní nemocnicí Plzeň, Hamzovou odbornou léčebnou pro děti a dospělé v Luži u Košumberka, Nemocnicí Atlas, a. s. ve Zlíně, Nemocnicí Šternberk a Státní oblastní nemocnicí Trutnov.

Přední umístění Fakultní nemocnice Hradec Králové v soutěži nás samozřejmě těší, ale příliš nepřekvapuje. Odpovídá totiž dosahovaným odborným i hospodářským výsledkům. Přes prohlubující se finanční krizi českého zdravotnictví zůstává naše nemocnice ekonomicky stabilním podnikem, který nemá

problémy s platební morálkou a ve výši mezd patří k nejlepším zdravotnickým zařízením v republice. Přitom se i při úsporném hospodaření daří pěstovat špičkovou medicínu a rozvíjet řadu atraktivních a finančně náročných programů jako je onkologická péče s transplantací kostní dřeně, centralizovaná péče o akutní infarkty myokardu, vysoce kvalitní kardiochirurgie a nebo vysoce specializovaná péče o nejtěžší úrazy v kraji.

Úspěšné odborné i ekonomické fungování Fakultní nemocnice Hradec Králové není nějakým náhodným jevem. Je výsledkem dlouhodobého pečlivého sledování hospodaření a odborných výsledků jednotlivých pracovišť a důsledného snažení co nejspravedlivěji, s přihlédnutím k dosaženým výsledkům pracovišť, rozdělovat omezené prostředky, které jsou k dispozici. Hospodářská pravidla jsou vždy diskutována s vedoucími lékaři a většina rozhodnutí, byť často nepopulárních, je dohodnuta konsensuálně. V nemocnici existuje systém vnitřních grantů, o které pracoviště každoročně soutěží a vytváří se tak velmi silný motivační tlak, který vede ke snaze pracovišť být ve všech směrech co nejlepšími.

Za povšimnutí také stojí, že mezi šesti oceněnými zdravotnickými zařízeními jsou tři z východních Čech. To je bezesporu skvělá vizitka pro zdravotní péči ve východních Čechách, ale také určitý závazek.

(Podle materiálu poskytnutého vedením FN HK a podle <http://www.comenius.cz>)

Porodnická a gynekologická klinika po rekonstrukci budovy - operační sál.

Foto Ing. Jiří Bobr

Docent Pavel Živný zástupcem přednosty ÚKBD

Na základě výsledku konkursního řízení jmenoval ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., s účinností od 1. listopadu 2003 doc. MUDr. Pavla Živného, CSc., do funkce zástupce přednosty Ústavu klinické biochemie a diagnostiky pro léčebnou péči.

Docent Pavel Živný se narodil 18. dubna 1961 v Šumperku. Po maturitě na tamějším gymnáziu studoval na královéhradecké Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po promoci nastoupil 1. 8. 1985 jako interní vědecký aspirant na Katedru fyziologie a patofyziologie LF UK v Hradci Králové. V dubnu roku 1989 obhájil kandidátskou disertační práci na téma „Parenterální nutriční podpora jaterní regenerace“ a získal vědecký titul kandidáta věd. Ve stejném roce, po dočasném působení ve funkci sekundárního lékaře na interním oddělení Nemocnice v Liberci, získal také atestaci I. stupně z vnitřního lékařství. Do Fakultní nemocnice Hradec Králové nastoupil 1. 4. 1989 jako samostatně pracující lékař Ústavu klinické biochemie a diagnostiky. V roce 1991 absolvoval European Clinical Nutrition Course v Maastricht, Leuven v Belgii. Specializační atestaci z klinické biochemie II. stupně získal v květnu 1993. Od roku 1997 působil rovněž jako odborný asistent Ústavu lékařské biochemie Lékařské fakulty UK v Hradci Králové. V prosinci 1998 úspěšně obhájil habilitační práci „Stupeň rozvoje postagresivních mediátorových sítí a jejich vztah k prognóze“ a proslovil habilitační přednášku na téma: „Význam biochemických vyšetření při určování prognózy kriticky nemocných“. Dne 11. 1. 1999 byl rektorem Univerzity Karlovy jmenován docentem pro obor lékařské chemie a biochemie.

Docent Pavel Živný se velmi významně zapojuje do vědecké, výzkumné i pedagogické práce. V letech 1993 – 1995 byl odpovědným řešitelem výzkumného úkolu „Prognostický význam cytokinů u kriticky nemocných“ (IGA MZ ČR). Jako spoluřešitel se podílel a podílil na dalších deseti výzkumných úkolech a na výzkumném záměru MSM (UK Praha, LF v Hradci Králové). Je autorem 130 publikací, z nichž značná část vyšla v zahraničních periodících, a proslovil 70 přednášek. Opakovaně získal tuzemské i zahraniční ceny za nejlepší přednášky nebo postery, mj. první místo v národním kole soutěže o cenu IFCC – AVL (International Federation of Clinical Chemistry) za práci „Biochemické prognostické markery u kriticky nemocných“. Jako vysokoškolský učitel se docent Pavel Živný podílí jak na pregraduální, tak i na postgraduální výuce v rámci doktorského studijního programu (jako školitel pro obor lékařské chemie a biochemie).

K dokreslení curriculum vitae doc. MUDr. Pavla Živného, CSc., můžeme ještě dodat, že je členem České společnosti klinické biochemie ČLS JEP, Společnosti klinické výživy a intenzivní metabolické péče ČLS JEP, České společnosti pro metabolická onemocnění skeletu ČLS JEP a Evropské společnosti pro parenterální a enterální výživu.

Přejeme panu docentu MUDr. Pavlu Živnému, CSc., osobní spokojenost a hodně pracovních úspěchů v náročné a odpovědné řídicí funkci.

Odbor personálních vztahů
a redakce časopisu Scan

Prof. Pavel Klener a prof. Vratislav Schreiber nositeli státního vyznamenání

U příležitosti státního svátku 28. října byli mezi dvaceti vyznamenanými osobnostmi, které přijaly z rukou prezidenta České republiky Václava Klause státní vyznamenání, i dva lékaři, příslušníci Univerzity Karlovy, prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc., a prof. MUDr. Vratislav Schreiber, CSc. Medailí za zásluhy o stát v oblasti vědy byla oceněna jejich významná reprezentace naší vědy doma i v zahraničí i další aktivity.

Prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc., mezinárodně známý onkolog a hematolog je bývalý ministr zdravotnictví, současný přednosta I. interní kliniky 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze, ředitel Ústavu hematologie a krevní transfuze, prorektor UK a bývalý předseda České onkologické společnosti České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Je autorem řady odborných monografií s onkologickou a hematologickou problematikou i učebnic oceněných významnými cenami jako Cenou Josefa Hlávky (v r. 2002 za monografii Klinická onkologie), udělovanou za vědeckou a odbornou literaturu Nadací České

ho literárního fondu společně s Nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových.

Prof. MUDr. Vratislav Schreiber, CSc., je významný endokrinolog působící v Laboratoři pro endokrinologii a metabolismus (jejímž byl dlouholetým vedoucím) při III. interní klinice 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze, předseda Rady pro popularizaci vědy Akademie věd ČR a bývalý předseda České endokrinologické společnosti České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Je autorem několika monografií a řady odborných sdělení z oblasti endokrinologie. Velmi významná je jeho aktivita v oblasti popularizace vědy, která se promítla do několika monografií věnovaných této problematice. Za jeho zásluhy se mu dostalo mnoha významných ocenění a vyznamenání.

Příslušníci Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové oběma vyznamenaným k vysokému ocenění jejich díla blahopřejí. K blahopřání se připojuje redakce časopisu Scan.

L.Ch.

PODĚKOVÁNÍ PANÍ DOCENTKY MARIE NOŽIČKOVÉ

Na neuvěřitelných čtyřicet let spojila paní doc. MUDr. Marie Nožičková, CSc., svůj profesní život s Kožní klinikou (dnes Klinika nemocí kožních a pohlavních) královéhradecké Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice. A téměř polovinu z této doby stála v čele kliniky. Po řadu let patřila také k předním autoritám oboru a významně se zasloužila o jeho rozvoj. Koncem letošního léta paní docentka své dlouholeté působení na klinice ukončila. Obrázek, který otiskujeme, je ze slavnostního rozloučení dne

28. srpna 2003, jehož se vedle nejbližších spolupracovníků paní docentky zúčastnil i docent Leoš Heger, ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové. Přejeme paní docentce spokojenost a hodně zdraví do dalších let a prosíme ji, aby následující řádky, připomínající její pracovní curriculum vitae, přijala jako naše upřímné poděkování.

Paní docentka Marie Nožičková studovala v letech 1957-1963 medicínu na Lékařské fakultě v Hradci Králové Univerzity Karlovy v Praze. Po promoci nastoupila 1. 8. 1963 jako sekundární lékařka na Kožní kliniku Fakultní nemocnice KÚNZ v Hradci Králové, kde po atestaci prvního stupně z oboru dermatovenerologie zastávala funkci ambulantní lékařky v letech 1966-1971. Se začátkem školního roku 1971/72 přešla na uvolněné školské místo jako odborná asistentka a své pedagogické práci zůstala věrna, i když se v průběhu doby vystřídal několik přednostů (prof. Janoušek, doc. Danda, doc. Rozsivalová). Po obhájení kandidátské disertační práce (1975) na téma porušeného metabolismu železa u nemocných se symptomatickou jaterní porfyrií a po atestaci druhého stupně z oboru dermatologie (1980) byla

jmenována docentkou pro obor kožní lékařství na základě habilitační práce na téma „Fotobiologická diagnostika porfyrické choroby“.

Od počátku svého působení na hradecké Kožní klinice se doc. Marie Nožičková intenzivně zajímala o případy kožního postižení z nadměrné citlivosti kůže na sluneční světlo. U rozpoznávaných případů tzv. fotodermatóz usilovala o stanovení akčního spektra provokující světelné dávky potřebné k vyvolání klinického projevu. Jako první v Československu zavedla techniku tzv. simultánních kožních fototestů při použití absorpčních optických filtrů v podmínkách jednotně dodržované dávky terestriálního slunečního záření. V důsledku srovnání typu a intenzity vyvolané kožní reakce byla zjištěna řada fotoprotektivně působících faktorů v kůži. V r. 1968, na základě pozorování publikovaného v časopise LANCET, se jí dostalo pozvání k ročnímu stipendijnímu pobytu ve fotobiologické laboratoři Institutu pro další vzdělávání lékařů v Londýně, kde pracovala více než půl roku v experimentální laboratoři pod vedením špičkového odborníka pro výzkum poruch metabolismu porfyrinů prof. I. A. Mag-nuse.

V červnu 1970, po svém návratu do vlasti, se nenechala odradit zhoršujícími se pracovními podmínkami normalizačního období a přistoupila k budování fotobiologické laboratoře na Kožní klinice v Hradci Králové. Výsledkem soustavného úsilí byl vznik pracoviště přístrojově vybaveného srovnatelně s laboratořemi v zahraničí a umožňujícího spolupráci s odborníky stejného zaměření v klinickém výzkumu fotosenzitivity kůže. Neméně významné republikové prvenství získala Kožní klinika hradecké nemocnice přičiněním doc. Marie Nožičkové v zavedení fotochemoterapie PUVA (psoralen + UV-A světlo) v roce 1978. V průběhu dalšího desetiletí našla tato medikamentózně řízená fototoxická reakce své uplatnění nejen při léčbě lupénky, ale i v léčení jiných, dříve těžko ovlivnitelných imunodermatóz, a je v současnosti nezbytnou součástí léčebné výbavy každého klinického pracoviště.

Jako učitelka působila doc. Marie Nožičková nejenom na Lékařské fakultě UK, ale i na Střední zdravotnické škole v Hradci Králové a jako lektorka doškolovacích kursů pořádaných Institutem postgraduálního vzdělávání zdravotníků v Praze a Brně. Poznatky získané při své klinické práci a při řešení vědecko-výzkumných úkolů zpracovala ve více než dvanácti desítkách publikací, ve dvou kapitolách celostátních učebnic a 199 přednáškách. K přednáškám byla zvána i do zahraničí a absolvovala několik delších studijních pobytů v Německu, Polsku, Maďarsku a Nizozemí. Byla školitelkou dvou aspirantů a jedné frekventantky postgraduálního studia oborové komise pro dermatovenerologii Masarykovy Univerzity v Brně. Zastávala funkci krajského odborníka pro svůj obor v letech 1983-1990, od roku 1984 byla členkou předmětové rady oboru dermatovenerologie při MZd ČR, členkou vědecké rady LF UK v letech 1984-1990 a následně v letech 1992-2003. Pracovala jako vedoucí katedry dermatovenerologie LF UK v Hradci Králové v letech 1984-1985. Stala se členkou Akademického senátu od prosince 1989 do května 1990. Ve výboru Československé dermatologické společnosti (později České dermatologické společnosti) pracovala nepřetržitě od roku 1980 až do roku 2000.

Ve Fakultní nemocnici Hradec Králové pracovala doc. MUDr. Marie Nožičková, CSc., plných čtyřicet let, z toho od prosince roku 1985 jako přednostka Kliniky nemocí kožních a pohlavních až do 30. srpna 2003, kdy svůj pracovní poměr ukončila.

*Prim. MUDr. Eva Jandová
a spolupracovníci
Foto MUDr. Jaroslava Vaněčková*

Prof. MUDr. Miroslav Šplíňo, DrSc. v čele Ústavu klinické mikrobiologie

S účinností od 1. prosince 2003 byl prof. MUDr. Miroslav Šplíňo, DrSc., pověřen vedením Ústavu klinické mikrobiologie Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové do doby jmenování ministryní zdravotnictví ČR.

Profesor Šplíňo se narodil 1. 3. 1940 v Pčoliněm na východním Slovensku. Jeho profesionální dráha začíná v roce 1962 absolvováním Lékařské fakulty UK a VLVDÚ v Hradci Králové – oboru všeobecné lékařství. Poté následovala odborná příprava a složení atestace z epidemiologie I. a II. stupně, z mikrobiologie a vnitřního lékařství I. stupně. V roce 1973 dosáhl vědecké hodnosti kandidáta věd, habilitován byl v roce 1978 a v roce 1987 mu byla na Lékařské fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě udělena vědecká hodnost doktora lékařských věd. Profesorem byl jmenován v roce 1990.

Profesor Miroslav Šplíňo absolvoval několik významných cest do zahraničí včetně studijního pobytu na Univerzitě v Las Vegas – RENO. V letech 1991 až 2000 působil jako expert OSN (United Nations Special Commission v New

Yorku). Jeho odborná prezentace je rozsáhlá v domácích i zahraničních časopisech. Je autorem šesti učebních textů, dvou knižních publikací, podílel se na řadě výzkumných projektů, z toho ve 14 případech jako odpovědný řešitel. Rozsáhlý kus práce představuje množství odborných expertiz, recenzí odborných prací a disertačních prací. Odborné zaměření profesora Šplíňo je trvale provázáno týmovým charakterem práce a snahou o komplexní řešení zadaného úkolu spoluprací s příbuznými obory – mikrobiologií a infektologií. Tato skutečnost je patrná i z názvů některých výzkumných projektů – studium rychlých diagnostických metod, epidemiologie a prevence yersinióz, mikrobiologická problematika reverzní izolace a léčby dřeňových hypoplazií, sérologická diagnostika yersinióz.

Přejeme panu profesoru Miroslavu Šplíňovi osobní spokojenost a hodně pracovních úspěchů v náročné a odpovědné řídicí práci.

*Odbor personálních vztahů
a redakce časopisu Scan*

Předvánoční koncert na Ortopedické klinice

V odpoledních hodinách první adventní neděle, tj. 30. 11. 2003, uspořádala Ortopedická klinika Lékařské fakulty a Fakultní nemocnice v Hradci Králové ve spolupráci s agenturou Šlégl Hradec Králové předvánoční koncert. Akce byla určena pro pacienty, zaměstnance a přátele Ortopedické kliniky. Hlavní myšlenkou při rozhodnutí o jejím uskutečnění byl názor, že u pacientů se nejedná jen o somatické postižení, ale že důležitou roli v procesu léčby hraje i složka psychická. Koncert byl současně i poděkováním všem zaměstnancům kliniky, kteří se na léčebném procesu podílejí. Celkem se jej zúčastnilo šest až sedm desítek posluchačů.

Koncertu se zúčastnil ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., a také milí hosté – náměstek primátora města Hradec Králové Ing. Otakar Divíšek, zástupce rektora Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně plk. Ing. František Sotona a generální vikář Královéhradecké diecéze Mons. Josef Socha.

Po zahájení a uvítání všech hostů doc. Karpášem uvedl krátkým projevem toto kulturní setkání ředitel FN HK doc. MUDr. Leoš Heger, CSc.

Ve vlastním uměleckém programu vystoupil Alfréd Strejček a Klasické dechové trio ve složení Jiří a Bohumír Šléglovi (klarineti) a Jan Valter (fagot). V podání Alfréda Strejčka zazněly verše z díla Fr. Šrámka, K. J. Erbena a sv. Františka Saleského. S neobyčejným zájmem se

setkala Modlitba Ve stáří Sv. Františka Saleského. Požitkem bylo naslouchat vybroušené češtině v podání melodického hlasu Alfréda Strejčka.

Klasické dechové trio předneslo skladby F. X. Duška (Parthia in F), W. A. Mozarta (Divertimento č. 5 – B dur) a anonyma z 18. století (Parthia in Es). Celý pořad byl uzavřen krásným přáním do budoucnosti a variacemi na vánoční koledy. Soudě podle potlesku přítomných se tento koncert velmi líbil a přispěl k dobré atmosféře počátku adventu.

*Doc. MUDr. Karel Karpáš, CSc.
Foto: MUDr. Josef Blaha, CSc.*

Dvojnásobně slavnostní den Lékařské fakulty

První semestr akademického roku 2003 / 2004 je již za svou polovinou a záhy se bude blížit ke svému vyvrcholení – zkouškovému období. Ale jsou okamžiky, jejichž prožití nemůže jen tak vymizet z paměti. Proto si dnes také, byť s odstupem času, rádi připomínáme onu sobotu dne 11. října 2003, která byla pro naši Lékařskou fakultu dvojnásobně významným dnem, neboť fakulta prožívala dvě důležité události.

První z nich byla slavnostní imatrikulace nových studentů, kteří začínají v tomto akademickém roce studium. I když u některých mimopražských fakult bývá imatrikulace v historickém pražském Karolinu, naše lékařská fakulta pořádá tento slavnostní akt v Hradci Králové, v hlavním sále Kongresového centra ALDIS. Důvodem je snaha zdůraznit vazbu LF na město

Hradec Králové, město, které se novým studentům stává přinejmenším po dobu studia městem domovským. Imatrikulace navíc přivede do města i rodiče nových studentů a umožní jim tak seznámit se s prostředím, ve kterém jejich děti budou studovat.

Imatrikulace se vždy účastní představitelé vedení Univerzity Karlovy. Tentokrát dodal události mimořádný lesk svou přítomností rektor Univerzity Karlovy prof. Ing. Ivan Wilhelm, CSc. Po šesti letech tak na imatrikulaci opětovně zavítal nejvyšší představitel UK, který přivítal nové studenty, zdůraznil význam Univerzity v její historické tradici i moderní přítomnosti a předal slovo novému děkanovi fakulty, prof. MUDr. Vladimíru Paličkovi, CSc. Děkan prof. Palička ve svém projevu připomněl padesát osm let trvající historii naší fakulty, na které za tu dobu úspěšně ukončilo studium více než 7.000 lékařů, z nich přes tisíc studium stomatologie. V posledních sedmi letech úspěšně ukončilo studium i 200 bakalářek ve svém studijním programu. Fakulta má velkou prestiž a v jejích řadách pracovala a pracuje řada špičkových odborníků české medicíny. Děkan připomněl i úzké sepětí Lékařské fakulty s Fakultní nemocnicí, která tvoří výukovou bázi klinických předmětů a je pro fakultu velmi dobrým partnerem.

V letošním roce se na naši fakultu zapsalo po úspěšných přijímacích zkouškách 160 studentů magisterského studia medicíny (z toho 22 v oboru stomatologie). Tradičně jsou někteří studenti naší fakulty současně studenty Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové a připravují se tak na práci vojenských lékařů. Fakulta každoročně přijímá i zahraniční studenty do anglického studijního programu všeobecného lékařství i stomatologie. Letos jich bylo přijato prozatím nejvíce v celé historii fakulty – celkem 70. Pocházejí z devatenácti zemí čtyř kontinentů – Bahrajnu, Kypru, Německa, Řecka, Indie, Íránu, Irska, Izraele, Japonska, Keni, Kuvajtu, Lotyšska, Nigérie, Norska, Filipín, Saúdské Arábie, Slovenska, Anglie i Spojených států amerických. Tito studenti jsou nepochybně přínosem pro fakultu i z hlediska kulturního a společenského a jejich přítomnost poskytuje i českým studentům možnost získávání nových kontaktů. Již tradičním je i bakalářské studium,

ke kterému bylo letos v programu ošetřovatelství přijato celkem 60 studentů a studentek.

Imatrikulace se však týká nejen nových studentů magisterských studijních programů a programu bakalářského. Zahajují své studium i studenti doktorského studijního programu. Letos bylo do této nejvyšší formy vysokoškolské přípravy, jejíž absolventi získají titul Ph.D., přijato celkem 45 absolventů vysokých škol, především lékařů. I v této formě studia má fakulta akreditaci i pro anglický studijní program a tak se pro tuto vědeckou hodnota začalo připravovat i sedm studentů ze zahraničí. Celkem tedy bude fakulta v letošním roce vyučovat ve všech formách studia a ve všech ročních více než 1.500 studentů.

Imatrikulace proběhla důstojným způsobem, odpovídajícím tradicím

naší školy i celé Univerzity, a přeplněný hlavní sál se tak stal místem, na které noví studenti i jejich rodiče budou mít krásné vzpomínky.

Slavnostní den pak pokračoval neveřejnou částí, ve které Jeho Magnificence, rektor Univerzity Karlovy poděkoval prof. MUDr. Ivo Šteinerovi za úspěšných šest let ve funkci děkana a ocenil práci, kterou pro fakultu vykonal. Rozloučil se i s odstupujícími proděkany a i jim poděkoval za velký kus práce. Symbolickým předáním zlatého řetězu Univerzity Karlovy pak uvítal ve funkci nového děkana fakulty, prof. MUDr. Vladimíra Paličku a popřál mu mnoho úspěchů a sil. Ujistil jej plnou podporou vedení Univerzity Karlovy, a to jak pro něj, jako vrcholného představitele fakulty, tak pro celou Lékařskou fakultu v Hradci Králové, kterou vnímá jako nedílnou součást Univerzity. Děkan Palička pak Jeho Magnificenci představil nové vedení fakulty, především nové proděkany. Jsou jimi:

- PROF. MUDR. VLADIMÍR GERŠL, CSc.** – proděkan pro rozvoj
- DOC. MUDR. VĚRA HUBKOVÁ, CSc.** – proděkanka pro studium zubního lékařství
- DOC. MUDR. MIROSLAV KUBA, CSc.** – proděkan pro výuku zahraničních studentů
- PROF. MUDR. JAROSLAV MALÝ, CSc.** – proděkan pro studium
- DOC. MUDR. ALEŠ RYŠKA, CSc.** – proděkan pro studium
- PROF. MUDR. IVO ŠTEINER, CSc.** – proděkan pro zahraniční vztahy
- PROF. MUDR. ZDENĚK ZADÁK, CSc.** – proděkan pro vědu a výzkum

Členy vedení fakulty a kolegia děkana jsou dále:

- DOC. MUDR. KAREL BARTÁK, CSc.** – senátor a bývalý děkan lékařské fakulty
- DOC. MUDR. LEOŠ HEGER, CSc.** – ředitel Fakultní nemocnice
- ING. EVA JINDROVÁ** – tajemnice fakulty

Pan rektor popřál všem úspěšné funkční období a symbolickým přípitkem akci zakončil.

*Redakce
(Podle podkladů poskytnutých redakci
Scanu vedením Lékařské fakulty)*

*Prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc.
děkan Lékařské fakulty UK*

Akademický senát Lékařské fakulty

Předsednictvo AS LF:

Předseda: Prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc.

Místopředseda: Doc. MUDr. Alena Stoklasová, CSc.

Členové : Doc. MUDr. Jaroslav Cerman, CSc.

Radek Doležel (5. ročník)

Pavel Sábl (5. ročník)

Členové AS:

MUDr. Věra Bartáková, CSc.

PhDr. Josef Bavor

Prof. MUDr. Jan Bureš, CSc.

Doc. MUDr. Zuzana Červinková, CSc.

Prof. MUDr. Jan Dominik, CSc.

Doc. MUDr. Václav Dostál

Prof. MUDr. Pavel Eliáš, CSc.

Doc. Ing. Zdeněk Fiala, CSc.

Doc. Ing. Josef Hanuš, CSc.

Doc. MUDr. Jan Harrer, CSc.

Ing. Jan Kremláček, Ph.D.

Prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.

Doc. MUDr. Jaroslav Mokrý, Ph.D.

Doc. MUDr. Jiří Náhlovský, CSc.

MUDr. Stanislav Plíšek, Ph.D.

Doc. MUDr. Oldřich Pozler, CSc.

MUDr. Olga Procházková

Doc. MUDr. Radovan Slezák, Ph.D.

Doc. MUDr. Dáša Slížová, CSc.

Prof. MUDr. Pravoslav Stránský, CSc.

MUDr. Ing. Jaroslav Vižďa

David Adamčík

Madiha Bhatti

MUDr. Václav Jirkovský

Jitka Kotěrová

Peter Priester

Vladislav Růžička

John Softeland

Jakub Suchánek

Radek Uher

Nové složení Vědecké rady Lékařské fakulty

S počátkem akademického roku 2003 / 2004 jmenoval děkan fakulty po schválení Akademickým senátem novou Vědeckou radu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové v tomto složení:

Předseda Vědecké rady:

Prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc.

Interní členové Vědecké rady:

Prof. MUDr. Michal Anděl, CSc. (3. LF UK)

Doc. MUDr. Karel Barták, CSc.

Prof. MUDr. Jan Bureš, CSc.

Prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc.

Doc. MUDr. Zuzana Červinková, CSc.

Prof. MUDr. Jan Dominik, CSc.

Doc. RNDr. Jaroslav Dušek, CSc. (FaF UK)

Prof. MUDr. Pavel Eliáš, CSc.

Prof. MUDr. Vladimír Geršl, CSc.

Doc. MUDr. Věra Hubková, CSc.

Doc. MUDr. Jan Krejsek, CSc.

Doc. MUDr. Miroslav Kuba, CSc.

Prof. MUDr. Jan Libiger, CSc.

Prof. MUDr. Jaroslav Malý, CSc.

Prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.

Prof. MUDr. Jiřina Martínková, CSc.

Doc. MUDr. Bohuslav Melichar, Ph.D.

Prof. MUDr. Pavel rozšíval, CSc.

Doc. MUDr. Aleš Ryška, Ph.D.

Prof. MUDr. Pravoslav Stránský, CSc.

Prof. MUDr. Štěpán Svačina, DrSc. (1. LF UK)

Doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc. (3. LF UK)

Prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc.

Prof. MUDr. Zbyněk Vobořil, DrSc.

Prof. MUDr. Zdeněk Zadák, CSc.

Externí členové Vědecké rady:

Prof. MUDr. Jaroslav Blahoš, DrSc. (ČLS JEP)

Mons. ThLic. Dominik Duka OP (biskup královéhradecký)

Prof. MUDr. Josef Fusek, DrSc. (VLA JEP)

Doc. MUDr. Karel Havlíček, CSc. (Kraj. nem. Pardubice)

Doc. MUDr. Leoš Heger, CSc. (ředitel FN HK)

Doc. MUDr. Leo Klein, CSc. (sekce voj. zdrav. MO ČR)

Prof. RNDr. PharmDr. Jaroslav Květina, DrSc. (AV ČR)

Prof. Ing. Miroslav Ludwig, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. MUDr. Arnošt Pellant, DrSc. (Kraj. nem. Pardubice)

MUDr. Jiří Pekárek (ČSK)

Plk. Doc. MUDr. Roman Prymula, Ph.D. (VLA JEP)

Prof. MUDr. Jiří Vorlíček, CSc. (LF MU Brno)

RNDr. Tomáš Votruba (firma Roche s. r. o. Praha)

Čestní členové Vědecké rady:

Prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc.

Prof. MUDr. Jiří Kvasnička, CSc.

Prof. RNDr. Eva Kvasničková, CSc.

Doc. RNDr. Jaroslava Mikulecká, CSc. (UHK)

Prof. Alan Shenkin (University of Liverpool, UK)

Prof. Alexander Schirger (Mayo Clinic, USA)

Prof. MUDr. Leo Steinhart, DrSc.

IX. KRÁLOVÉHRADECKÉ OŠETŘOVATELSKÉ DNY

Ve dnech 11. – 12. září 2003 probíhal již IX. ročník mezinárodních sesterských pracovních dnů pořádaných Fakultní nemocnicí Hradec Králové ve spolupráci s královéhradeckou Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy a Českou asociací sester. V prostorách kongresové budovy Univerzity Hradec Králové jsme se sešli, abychom diskutovali nad tématy: vzdělávání, ošetrovatelská péče v klinických oborech, bolest a ošetřování ran moderními materiály.

Ze slavnostního zahájení.

Foto fa Nucleus Hradec Králové

Slavnostního zahájení kongresu se účastnili čestní hosté – ředitelka Odboru ošetrovatelství Ministerstva zdravotnictví ČR paní PhDr. Ivanka Kohoutová, prezidentka České asociace sester paní Hilda Vorlíčková, představitelka Odboru zdravotnictví Krajského úřadu Královéhradeckého kraje paní MUDr. Věra Šulcová, děkan Lékařské fakulty UK v Hradci Králové pan prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc., a ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové pan doc. MUDr. Leoš Heger, CSc.

V úvodu pracovního jednání ředitelka Odboru ošetrovatelství MZ ČR PhDr. Ivanka Kohoutová seznámila auditorium s proběhlými i plánovanými akcemi v oboru ošetrovatelství v rámci ČR. Dopolední program prvního dne pokračoval ve znamení připomínky 10. výročí založení bakalářského studia ošetrovatelství na Lékařské fakultě UK v Hradci Králové. Při této příležitosti se rozloučila paní Jaroslava Pečenková jako vedoucí Oddělení ošetrovatelství Ústavu sociálního lékařství LF UK. I nadále ale bude s fakultou spolupracovat při výuce v bakalářském studijním programu. Na tomto setkání byla oceněna její celoživotní obětavá práce v ošetrovatelství na půdě Fakultní nemocnice Hradec Králové a posléze na Lékařské fakultě UK. Při příležitosti 10. výročí

založení bakalářského studia ošetrovatelství byla paní Jaroslavě Pečenkové předána pamětní medaile fakulty.

V odpoledních hodinách prvního dne kongresu zazněly přednášky na téma ošetrovatelství, vzdělávání a proběhl zajímavý workshop zabývající se problematikou léčby ran moderními materiály.

Večer bylo v divadle Drak pro účastníky kongresu uspořádáno loutkové divadelní představení – hra Italia Calvina „Rozdvojený vikomt“ v režii Josefa Krofity.

Druhý den byly přednášky již více zaměřené na klinické obory, jako např. bolest v ortopedii, urologii, rehabilitaci, interně, hematologii, infekci a dalších oborech, a v nich podíl ošetrovatelské péče.

V průběhu obou dnů kongresu bylo prosloveno celkem 76 přednášek, aktivně se na jednání podílelo 31 sester z Fakultní nemocnice Hradec Králové. Kongresu se zúčastnilo na 500 posluchačů, kromě registrovaných účastníků vyslechla po oba dva dny přednášky i celá řada studentek SZŠ, VZŠ a bakalářského studia ošetrovatelství.

Kongres probíhal v příjemné atmosféře kongresové budovy Univerzity Hradec Králové. Organizačního zajištění se ujala královéhradecká firma Nucleus. Poděkování patří také sponzorům a všem zúčastněným firmám.

Chtěla bych toto cestou poděkovat všem, kteří se podíleli na uskutečnění velice kva-

litního a odborně na vysoké úrovni připraveného kongresu, a také všem přednášejícím za jejich pečlivě připravené přednášky. Věřím, že i na příštích, v pořadí již X. královéhradeckých ošetrovatelských dnech, které se uskuteční ve dnech 9. – 10. září 2004, se opět sejdem v hojném počtu.

*Bc. Hana Ulrychová
hlavní sestra FN HK*

O POSTAVENÍ ŽEN VE VĚDĚ

(Nad sborníkem Práce z dějin vědy. Svazek 3.
Praha : Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2002)

V roce 2002 vydalo Výzkumné centrum pro dějiny vědy, společné pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze, již 3. svazek ediční řady Práce z dějin vědy (ed. M. Pokorná), tentokrát s názvem »Semináře Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000 – 2001« (ISBN 80-7285-0150-6, ISSN 1213-1199). Představeny jsou zde příspěvky ze čtyř seminářů z uvedeného období – 1. Inter arma... scientia. První světová válka a věda (2000), 2. Kulturní historie: východiska a možnosti (2001), 3. Bádají ženy jinak? Postavení žen ve vědě (2001) a 4. Dějepisectví druhé poloviny 20. století ve světle knihy prof. PhDr. Josefa Polišenského Historik v měnícím se světě.

Jak již název tohoto článku napovídá, jsou následující řádky věnovány příspěvkům třetího ze zmíněných seminářů (s. 139-250 citovaného sborníku), který se pod názvem »Bádají ženy jinak? Postavení žen ve vědě« konal 13. června 2001.

K zamyšlení podněcují již první slova úvodního příspěvku doc. RNDr. Heleny Illnerové, DrSc., předsedkyně AV ČR, která zdůraznila, že otázka, zda ženy bádají jinak, a otázka postavení žen ve vědeckém světě jsou dvě zcela odlišné věci. K prvně zmíněnému problému pak docentka Illnerová uvedla, že pokud se týká vlastního myšlenkového procesu, nedovede si představit, že by byl nějaký rozdíl mezi mužem a ženou. Základní rozdíl však vidí v podmínkách mužů a žen pro jejich vědeckou práci: současné společenské podmínky nedovolují ženám, aby se uvažování nad pracovním problémem věnovaly zcela kontinuálně. „Žena je velice brzděna, protože bude vždycky zvažovat, zda zařídila všechno doma, zda tam všechno bude v pořádku. V zásadě bude neustále vyrušovaná z toho toku uvažování, který by byl optimální pro to, aby její vědecká práce dobře pokračovala.“

Prof. PhDr. Jaroslava Pešková, CSc., se zase zamyslela nad slovem »jinak«, uvedeným v názvu semináře. „Co znamená »jinak« a proč mají právě ženy bádát jinak... Zeptal se snad někdo někdy v Akademii věd, zda bádají moravští badatelé jinak než čeští...?“ Nicméně ale uvedla, že nikdo nepochybuje o tom, že

„odlišnost kontextů a horizontů našeho každodenního života, odlišnost tradic, osobních setkání či životních rytmů umožňuje originalitu přístupů a rozmanitost klíčů k životu, vědě i kultuře“. Ve svém myšlenkově velmi bohatém příspěvku pak profesorka Pešková mj. dále říká: „Pojetí jinakosti v dnešní době, často nazývané »postmoderní«, vychází z analýzy vzájemného vztahu autonomie a solidarity osob jako »center aktů«, řečeno se Schelerem, nikoliv jako nositelů sekundárních či jiných rozličných znaků. Tato solidarita bývá chápána jako solidarita úcty, která je garancí sounáležitosti a udržitelnosti lidské společnosti. Doba, ve které žijeme, tento teoretický model přežití, žel, naplňuje čím dále tím méně. Zůstaneme-li u nás, jsme svědky vzájemné neúcty nejen ve vztahu mužů k ženám, ale i mezi muži, a to jako osobami i reprezentanty institutů. Solidarita s jinakostí není tématem ani v politice, ani v kultuře.“

Autoři několika přednášek a rovněž i diskusních příspěvků se zabývali také samotnou problematikou genderových studií a analýz: Jana Valdová: Bez ženského přínosu by vědecký výzkum nebyl komplexní; Eva Kalivodová: Filologické objevy genderové analýzy; Petr Pavlík: Sandra Harding: Feministické výzvy vědě; Jaroslava Pešková: Hlavní problémy, jimiž by se »gender studies« v rámci tématu měly zabývat; Soňa Štrbáňová: Mezinárodní komise Ženy ve vědě.

Na tomto místě bude asi užitečné zastavit se nejprve u samotného pojmu »gender«. Socioložka Marie Čermáková ze Sociologického ústavu AV ČR např. říká, že slovo »gender« (an.: gender, fr.: genere, n. Geschlecht) je termín používaný pro skupiny vlastností a chování formované kulturou a spojené s obrazem muže a ženy (Čermáková, M.: Heslo »gender«. In: Velký sociologický slovník. I. sv. Praha : Karolinum, 1996, s. 338). A dodává také, že nejbližším českým ekvivalentem pojmu »gender« je termín »rod«, což ale „není zcela adekvátní označení a navozuje nepřesné souvislosti“. Proto se, podle M. Čermákové, i u nás pojem »gender« zpravidla přejímá v původním tvaru.

Z obsáhlých příspěvků k problematice

genderových studií a analýz zde zmíním alespoň některé myšlenky. Tak například PhDr. Jana Valdová z Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích se ve shora již citovaném příspěvku mj. zmiňuje o tom, že „v zemích Evropské unie se od roku 1996 zavádí nová jednací strategie – gender mainstreaming (volně přeloženo: systematické prosazování genderového uvažování) – do všech rozhodovacích procesů na všech úrovních státní správy i spolupráce mezi státy. Každý nový projekt, zákon nebo opatření jsou sledovány z hlediska uplatňování rovnosti pohlaví.“ Dále se pak J. Valdová zabývá problémem diskriminace žen prostřednictvím jazyka. Prof. J. Pešková se v diskusním příspěvku, nazvaném Hlavní problémy, jimiž by se »gender studies« v rámci tématu měly zabývat, opětovně vrací k otázce společenských podmínek pro rovnost mužů a žen. Ale říká také, že je důležité znát i „typologické rozdíly individuů mužského a ženského typu pro provoz rodiny, pro spolupráci, pro lékařský tým při operaci atd.“ A dodává, že dosud o své různosti nic nevíme: „Žena, je-li unavená, potřebuje povídat, muž říká, teď jsem unavený, nemluv na mě. Nevědí o tom, že tato reakce je dána geneticky, že patří k určitému vybavení mužů na jedné straně a žen na druhé straně... Tyto skutečnosti o sobě nevíme. I tohle je vědecké téma, které by se mělo v rámci gender studies analyzovat a prakticky probírat.“ Velmi zajímavý je též příspěvek doc. RNDr. Soni Štrbáňové, CSc., z Přírodovědecké fakulty UK, přinášející základní informace o mezinárodní komisi Ženy ve vědě. Mne osobně zvláště zaujala nejenom historická zmínka autorky o účasti českých badatelek geografky Julie Moschelesové, filosofky Albinny Dratvové a historičky medicíny Jarmily Psoťníčkové na IV. mezinárodním kongresu pro dějiny vědy, který se uskutečnil v r. 1937 v Praze, ale zejména podrobné vylíčení historie a činnosti mezinárodní komise Ženy ve vědě.

Několik dalších příspěvků semináře bylo věnováno historii uplatnění žen ve vědě: Zdeněk Pousta: Ženy nebádají jinak; Pavla Horská: Jak se vědecké bádání v Čechách stalo povoláním přístupným

i ženám; Dana Musilová: Uplatnění absolventek vysokých škol v období první republiky; Jiřina Masnerová: První studentky na pražské technice. Pohled do historie se objevil i během diskuse – např. v příspěvku Emilie Těšínské Malé zamyšlení nad literaturou o Marii Curie-Sklodowské (s recenzí knihy K. Blanc: Marie Curie et le Nobel), v příspěvku Petra Svobodného

Tři poznámky k otázce, zda bádají ženy jinak: případ lékařek, resp. v příspěvku Zdeňka Bezecného Vzdělané a emancipované aristokratky.

Příspěvky ze semináře »Bádají ženy jinak? Postavení žen ve vědě« bezesporu patří k tomu dobrému, ne-li nejlepšímu, co lze v literatuře dané disciplíny nalézt. A je tudíž třeba litovat, že 3. svazek sbor-

níku Práce z dějin vědy, jenž zmíněné příspěvky obsahuje, mohl být Výzkumným centrem pro dějiny vědy v Praze vydán pouze v omezeném nákladu 400 výtisků. Myšlenkově bohaté a vědecky fundované příspěvky by jistě zasloužily, aby se mohly stát součástí knihovny každého, kdo se o gender problematiku zajímá.

PhDr. Vladimír Panoušek

P O Z V Á N Í N A V Ý S T A V U

KDO JE KDO?

Až do konce ledna 2004 je možné v budově teoretických ústavů Lékařské fakulty UK v Hradci Králové v Šimkové ulici 870 navštívit výstavu kreseb **Rudolfa Malce** nazvanou **Kdo je kdo (podoby a výročí)**.

Jde o jednu z předlouhé řady uměleckých výstav uskutečněných na půdě královéhradecké Lékařské fakulty UK, přesto však o výstavu svým způsobem výjimečnou. Především je to osobnost autora kreseb, která činí výstavu svým způsobem jedinečnou. **Prof. MUDr. Rudolf Malec, CSc.**, neurochirurg, emeritní přednosta Neurochirurgické kliniky, je bytostně spjat

Při slavnostním zahájení. Zleva: dr. J. Bavor, Ing. J. Soukup, prof. R. Malec, děkan prof. V. Palička. Foto MUDr. Olga Procházková

s Lékařskou fakultou UK a Fakultní nemocnicí v Hradci Králové. A to nejenom svou profesní dráhou, ale i výtvarnými počiny. Patřil k prvním studentům fakulty po jejím otevření v roce 1945 a svůj kreslířský talent tehdy plně uplatnil při tvorbě výukových pomůcek v Ústavu anatomie. Ale ani po nastoupení své lékařské dráhy v roce 1950 prof. Malec se svou tužkou na fakultu a nemocnici nezapomněl a výsledkem je nepřehledná řada kreseb, z nichž mnohé můžeme na výstavě vidět. S laskavou karikaturní nadsázkou zachycené postavy a tváře významných osobností fakulty, nemocnice a kulturního života města, jsou dalším momentem, jenž činí výstavu výjimečnou. Jeden každý obrázek vyvolává úsměvy při milé připomínce některých současníků, či při vzpomínce na léta minulá a na osobnosti, které

již nejsou mezi námi, jež jsme však obdivovali a měli rádi.

Výstava, nad kterou převzal záštitu děkan fakulty prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc., byla slavnostně zahájena v odpoledních hodinách dne 9. prosince 2003. Po úvodním vystoupení kytarového dua – Marcely Hamáčkové a Sávy Dědiče zahájil vernisáž kurátor výstavy PhDr. Josef Bavor. Připomněl mj., že výukové kresby Rudolfa Malce z prvních let existence fakulty jsou dosud ve sbírkách Ústavu anatomie a upozornil také na autorovu mladou malířskou tvorbu, jež ve čtyřicátých letech našla uplatnění i v plakátech, z nichž dva jsou součástí výstavy. O výtvarné stránce autorova díla, především o jeho umění kresby, promluvil Ing. Jiří Soukup. Připomněl také, že počátky výtvarné činnosti Rudolfa Malce spadají již do let jeho gymnaziálních studií. Děkan prof. Vladimír Palička poté přiblížil auditoriu osobnost profesora Rudolfa Malce z hlediska jeho profese neurochirurga a vyslovil obdiv nad jeho životním dílem lékaře, vědce a vysokoškolského učitele. Sám autor – profesor Rudolf Malec – promluvil jen krátce. Se svou přísloušnou skromností projevil údiv nad velkým počtem účastníků vernisáže a netajil se pocitem, že všechno to krásné, co bylo řečeno, bylo o někom jiném. Jen velmi stručně se také zmínil o období, kdy jako student prvního ročníku fakulty kreslil výukové obrazy. Ve skutečnosti, jak dokládají dobové prameny, však bylo těch obrazů na stovku a v letním semestru akademického roku 1945 / 1946 k nim přibýlo ještě zhotovování preparátů (společně se studenty Karlem Urbánkem a Vlastislavem Marečkem) pro muzeum tehdejšího Ústavu pro normální anatomii. Profesor Malec v závěru svého exposé poděkoval všem přítomným a pozval je k prohlídce výstavy. Po krátkém, zamýšlivém vystoupení kytarového dua pak děkan prof. Vladimír Palička prohlásil výstavu za zahájenou.

Současná výstava prof. Rudolfa Malce samozřejmě není jeho první výstavou. Své karikaturní kresby vystavoval například při příležitosti sjezdu European Association of Neurosurgical Societies v roce 1978 v Bruselu, samostatné výstavy měl v roce 2000 v Městském muzeu v Králíkách a v roce 2001 v Galerii Na mostě v budově Farmaceutické fakulty UK v Hradci Králové.

Výstava v budově teoretických ústavů Lékařské fakulty UK v Šimkové ulici 870 je přístupná ve všední dny od 8 do 18 hodin, v sobotu od 8 do 12 hodin a potrvá do konce ledna 2004.

PhDr. Vladimír Panoušek

Ohlédnutí za výstavbou ve Fakultní nemocnici v roce 2003

Pavilon interních oborů. Pohled z pavilonu prof. Jana Bašteckého.

Většina z nás, kteří se v areálu Fakultní nemocnice Hradec Králové každodenně pohybujeme, si leckdy už ani neuvědomuje, jak moc se zde jen za poslední roky změnilo, že mnohé z toho, co dnes běžně využíváme či kolem čeho chodíme, zde ještě před pár lety vůbec nebylo. A tak jistě stojí za to si jednou za čas připomenout, že například v roce 1993 byl předán do užívání rozsáhlý objekt kuchyně a jídelny, že v letech 1994 – 1995 byly dokončeny nové budovy Ústavu klinické biochemie a diagnostiky a Ústavu klinické mikrobiologie, v roce 1997 otevřen hematologický pavilon prof. Jana Bašteckého, v roce 2000 nová budova lékárny, v roce 2001 pavilon dialyzačního střediska, v roce 2002 zrekonstruovaný pavilon Stomatologické kliniky a nově zbudovaný objekt Tkáňové ústředny. A to jsme vyjmenovali jenom ty nejvýznamnější a rozsahem největší investiční počiny. Kromě nich se v průběhu devadesátých let a na samém počátku jedenadvacátého století ve Fakultní nemocnici uskutečnila ještě řada (často zvnějšku méně viditelných) investičních akcí – například rekonstrukce budovy Dětské kliniky, rekonstrukce operačních sálů Ortopedické kliniky, rekonstrukce ambulantního traktu Kliniky ušní, nosní a krční, sociálních zařízení v budově I. interní kliniky a Kliniky infekčních nemocí a mnohé další. Připomenout je ovšem třeba i investiční akce »zcela neviditelné«, k nimž nepochybně patří potrubní pošta, do provozu uvedená v roce 1997 a opakovaně rozšířená v letech 2000 a 2002.

Stavební ruch ve Fakultní nemocnici neutichl ani v roce 2003, ba naopak ještě nabyl na mohutnosti. K pokračující výstavbě pavilonu interních oborů se totiž již v roce 2002 připojila náročná rekonstrukce budovy Porodnické a gynekologické kliniky. A tak se stavenišťem stalo nejenom nově vznikající centrum Fakultní nemocnice v blízkosti stávajícího chirurgického pavilonu akademika Jana Bedrny a hematologického pavilonu prof. Jana Bašteckého, ale i nejstarší část nemocnice – někdejší »centrální náměstí«. Abychom však mohli alespoň ve vzpomínkách rekapitulovat průběh výstavby v roce 2003, musíme se nejprve vrátit v čase trochu zpět.

Přípravné práce pro výstavbu pavilonu interních oborů, zahrnující přeložky inženýrských sítí a vybudování nové komunikace, se uskutečnily již v roce 2000. Vlastní výstavbu objektu pak firma Geosan Group a. s. zahájila v prosinci 2001. To ale již byla (od 23. ledna 2001) v provozu nová komunikace podle východní strany chirurgického pavilonu a promyšleny byly dopravní trasy a přístupy pro pěší k hematologickému pavilonu a k personální jídelně, takže oplocení staveniště a uzavření dosavadní komunikace mezi chirurgickým a hematologickým pavilonem, k němuž došlo počátkem roku 2002, nezpůsobilo větších potíží. Když byl dne 30. května 2002 za účasti ministra zdravotnictví prof. Bohumila Fišera slavnostně poklepán základní kámen pavilonu interních oborů, zela již v zemi obrovská jáma,

Pavilon interních oborů. Prosklená fasáda.

naznačující velikost budoucí stavby. O dva dny dříve, 28. května 2002, sice bylo slavnostně otevřeno »Hřiště snů« před budovou Dětské kliniky, a tak ve Fakultní nemocnici ubylo alespoň jedno malé staveniště. Naopak ale již 21. srpna 2002 započala královéhradecká Stavební společnost STAKO náročnou rekonstrukci budovy Porodnické a gynekologické kliniky.

V průběhu roku 2002 pokračovala výstavba pavilonu interních oborů podle stanoveného věcného i finančního harmonogramu. Krátce před vstupem do roku 2003 tudíž mohli Ing. Petr Steklík a Ing. Jiří Bobr z Investičního odboru FN HK konstatovat: „Dodrženy byly postupové termíny pro rok 2002: dokončení technické chodby navazující na stávající kolektor (do 30. 9. 2002); provedení monolitické konstrukce – bez V. a VI. nadzemního podlaží v části I2 (u trafostanice chirurgického pavilonu). V druhém případě byl stanovený termín dokonce překročen, v roce 2002 bylo dokončeno V. nadzemní podlaží. V současné době je již budována i střecha objektu (VI. nadzemní podlaží).“ (Scan, 2002, roč. 12, č. 6, s. 4). Úspěšně stavba pokračovala i v roce 2003. V průběhu druhé poloviny roku se již v budově objevila okna a začaly se rýsovat fasády. Je reálný předpoklad, že vlastní výstavba pavilonu interních oborů bude ukončena ve stanoveném termínu během léta roku 2004. Ve druhém pololetí roku 2004 se uskuteční kompletace interiéru, přesun stávajících technologií a nákup nových a postupně se budou do objektu stěhovat jednotlivá pracoviště. Současný stav výstavby pavilonu

Porodnická a gynekologická klinika. Jediná intenzivní péče krátce před uvedením do provozu.

interních oborů zachycují připojené fotografie Ing. Jiřího Bobra, pořízené dne 8. prosince 2003.

Zdárně také probíhala v roce 2003 rozsáhlá rekonstrukce budovy Porodnické a gynekologické kliniky, a to i za situace, kdy po zahájení prací byla zjištěna potřeba zesílit nosné železobetonové konstrukce. Rekonstrukce byla dokončena ve stanoveném termínu a dne 5. září 2003, již po návratu pracovníků kliniky a obnovy klinického provozu, byla budova slavnostně otevřena. V projevu, prosloveném při této slavnosti, označil ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., úspěšně završenou akci za „malý hospodářský zázrak“. Rekonstrukci, která si vyžádala celkové náklady 145 milionů korun, totiž Fakultní nemocnice uskutečnila ve vlastní režii, a to díky dobrému hospodaření a řadě úsporných opatření. Stejně obdivuhodné dílo ale odvedli i pracovníci Porodnické a gynekologické kliniky, kteří po celou dobu rekonstrukce působili v provizorních prostorách a rychle zvládli i zprovoznění nové budovy.

Jistě by bylo možné položit si i otázku, zda takto rozsáhlá investiční výstavba ve Fakultní nemocnici Hradec Králové přece

Pavilon interních oborů. Pohled od Dětské kliniky.

jen není určitým přepychem v době, kdy neustále slyšíme, jak se u nás nedostává finančních prostředků nejenom pro zdravotnictví, ale i pro další oblasti veřejného života. Ale na takovou otázku lze snadno odpovědět, třeba slovy docenta Hegera, pronesenými dne 29. května 2003 při setkání ministryně zdravotnictví MUDr. Marie Součkové s přednosty klinik a pracovníky vedení Fakultní nemocnice: „V současné době nelze v inovaci objektů a zařízení nemocnice polevit. Nutí nás k tomu nejenom technologický pokrok a následně i změny legislativy, ale například i vznik a šíření nových onemocnění.“ Je to jakási kauzalita do kruhu: nové poznatky medicíny spolu s technologickým pokrokem přinášejí nové možnosti v diagnostice a léčení, ale k tomu, abychom těchto nových možností mohli využít, je zase nezbytná inovace a modernizace prostředků, a to včetně budov, neboť ne vždy je možné nové technologie instalovat do starších objektů. A tak by asi mělo být přáním nejenom nás zaměstnanců Fakultní nemocnice, ale především všech našich současných i potenciálních nemocných, aby i v následujících letech investiční výstavba v nemocnici pokračovala stejně úspěšně jako v letošním roce.

*PhDr. Vladimír Panoušek
Foto Ing. Jiří Bobr*

Profesor Čihák přednášel hradeckým medikům

Profesor MUDr. Radomír Čihák, DrSc., oslavil dne 30. května 2003 v plné svěžesti 75. narozeniny. Žák Borovan- ského a autor oblíbené třídílné učebnice anatomie, která slouží medikům již sedmáct let, navštívil na pozvání hra- deckých anatomů v květnu tohoto roku naši fakultu a před- nesl studentům prvního ročníku dvouhodinovou přednášku

Studenti čekající na podpis prof. Čiháka.

na téma „Funkční anatomie ruky“. Je velmi pravděpodobné, že ten den byl překonán rekord v návštěvnosti přednášek. Přítomnost pana profesora byla tak atraktivní, že se dosta- vili i studenti z vyšších ročníků. Nelitovali, přednáška byla z kategorie nezapomenutelných nejen pro studenty, ale i pro jejich učitele. S neuvěřitelným nábojem a zaujetím se podařilo panu profesorovi ukázkově skloubit teorii s klinikou a prakticky udržel pozornost auditoria až do samého konce, kdy na poutavé klinické kasuistice s dobrým koncem před- náška gradovala. Přednáška byla nejen odborně perfektní, ale i didakticky kvalitní a splňovala všechny současné po- žadavky, kladené na moderní interdisciplinární přednášku.

Po ní následovala zajímavá diskuse a nakonec neplánova- ná autogramiáda, kterou by mohl panu profesorovi závidět i leckterý populární umělec (viz fotodokumentace).

Pan profesor má Hradec Králové, hradeckou fakultu i hradecké anatomy rád, což se datuje již od dob profesora Hromady a docenta Pařízka. Proto také do Prahy nespěchal a strávil na naší fakultě celý den. V přátelském pohovoru s učiteli ústavu jsme probrali leccos, od problematiky výuky, vědy, vzpomínek na žijící a hlavně nežijící učitele, „medicí- nu v županu“ a humor vůbec. Není náhodou, že oblíbeným karikaturistou pana profesora je právě hradecký výtvarník Vladimír Renčín. Oceňujeme, že tehdejší děkan prof. Šteiner udělil profesorovi Čihákovi k významnému životnímu jubileu stříbrnou pamětní medaili naší fakulty – za jeho dlouhodobé pracovní přátelství s naší fakultou, za přínos české anatomii a v neposlední řadě za skvělou pedagogickou pomoc minu- lým, současným i budoucím studentům medicíny .

MUDr. Olga Procházková
Foto MUDr. Jan Kopřiva

S pracovníky Ústavu anatomie (zleva dr. Bavor, dr. Procházková, prof. Čihák, dr. Pospíšilová).

Setkání vedení Fakultní nemocnice s novými zaměstnanci

V odpoledních hodinách dne 11. listopadu 2003 se stejně jako každý rok setkali v posluchárně Ortopedické kliniky Fakultní nemocnice noví zaměstnanci, převážně absolventi škol, s ve- dením Fakultní nemocnice. Pozvání přijalo 79 nových zaměst- nanců z řad lékařů, zdravotních sester a laborantů, ale i dalších zaměstnanců. Mezi účastníky bylo 16 zástupců z vedení klinik, náměstci ředitele FN, vedoucí jednotlivých odborů ředitelství a správy nemocnice.

Za management FN vystoupil a k mladým zaměstnancům poho- voril ředitel nemocnice docent Leoš Heger. Své posluchače seznámil s organizační strukturou Fakultní nemocnice Hradec Králové, která nejenom spojuje různé profese, ale současně vytváří sociální mikro- klima, ve kterém zaměstnanci žijí a pracují. Vysvětlil, že Fakultní nemocnice se řadí mezi stabilní instituce, je jedním z největších za- městnavatelů v královehradeckém regionu a má v posledních letech dobré ekonomické a medicínské výsledky. Dále se docent Heger

věnoval otázce ekonomických mechanismů, vysvětlil princip vnitř- ní ekonomické samostatnosti pracovišť, zmínil se o pravidelném celonemocničním přehledu hospodaření, o ročním hodnocení praco- višť a o odměňování zaměstnanců. Svůj výklad doložil i řadou čísel – počty lůžek, pacientů, operací, ročním finančním obratem apod. V další části své přednášky popsal systém řízení nemocnice, centrální správu FN, historii a současnost hlavního areálu, investiční záměry a rozvoj nemocnice. V závěru svého vystoupení docent Heger zdůraznil, že prioritami a hlavními cíli Fakultní nemocnice zůstanou dobré medicínské výsledky, spokojenost nemocných, ale i zaměstnanců, dobré výsledky ve výuce studentů, výzkum a rozvoj medicíny. Těchto cílů nelze docílit bez dobré pracovní morálky zaměstnanců, laskavého, vlídného jednání a přístupu k nemocným, náležité péče, starostlivosti o pacienty a celkového profesionálního výkonu povolání.

Mgr. Martin Formánek
Odbor personálních vztahů

O agresii, násilí a banálním zlu

(zamyšlení nad fenoménem domácího násilí)

*Nenašla ovšem svornost vždy u lidí úrodnou půdu,
dobrá a velká část však úmluvy plnila řádně.
Jinak by lidský rod již tenkrát propadl zkáze,
ani by nepřežil věků, jež minuly do dnešní doby.*

TITUS LUCRETIVS CARUS¹⁾

Citovaný verš z básnického eposu »De rerum natura«, jímž Lucretius na počátku našeho letopočtu přiblížil lidem Epikurovu filosofii, nám zřetelně napovídá, že ono stinné poznání, že ne vždy jsou lidé schopni vzájemného porozumění a tolerance, není vůbec ničím novým, ale spadá již do doby samých počátků kulturních dějin. A stejně zřetelně je pak z některých dalších veršů Lucretiova eposu patrné i to, že již Epikuros spatřoval příčiny zla, agresivity a netolerance nejenom v prožívání jedince, ale především ve společenských poměrech.

Má-li být člověk šťasten, zdůrazňoval Epikuros, musí se zbavit strachu. Měl přitom na mysli čtyři druhy strachu a duševního neklidu: strach, že nedosáhneme štěstí, strach z utrpení, strach z bohů a strach ze smrti. Dnes už nás strach z bohů asi tolik netrápí a také pokud jde o strach ze smrti, jde dnes častěji jen o strach z bolestivého umírání, spjatý s tísnivým vědomím závažné nemoci. Naproti tomu ale strach, že nedosáhneme štěstí, a také strach z utrpení zůstávají i v dnešní době stále živé. Tomu se samozřejmě i v tomto krátkém zamyšlení věnujeme podrobněji, ale nejdříve si ještě připomeňme, že pokud jde o působení společenských poměrů na jednání lidí, zdůrazňoval již Epikuros negativní vliv touhy po bohatství a moci. V pasáži o zakládání měst a vzniku královské moci (kniha V.) Lucretius říká:

*Později vzrostl majetku vliv, těž zlato se našlo,
které čest vzalo těm, kdo silní byli a krásní.²⁾*

a následně – v pasáži o pádu králů a vládě lidu:

*Vášnivě šlape se v prach, co příliš budilo hrůzu.
Tak zase nejhorší luza a davy se dostaly k moci,
poněvadž každý chtěl jen pro sebe vládu a panství.
Z návodu některých lidí si potom zvolili úřad,
zavedli právo, by lid se podřídil zákonným řádům.³⁾*

Jenomže ona i ta »touha po moci« nepochybně musí mít nějakou určitou pohnutku či motivaci a nás patrně napadne, do jaké míry se tato touha případně pojí s problémem hledání identity. Není to ve skutečnosti tak, že touha člověka získat moc nad druhými lidmi je mnohdy jen jakousi kompenzací jeho nejistoty o sobě samém či jeho nespokojenosti s vlastním místem ve společnosti?

V titulku tohoto článku jsou uvedeny tři pojmy – »agrese«, »násilí« a »banální zlo« – z nichž první dva jsou běžně užívány i v obecném jazyce. Pro mnohé čtenáře jistě není tak docela neznámý ani pojem »banální zlo«. Přesto ale bude asi užitečné, když si obsah všech těchto pojmů trochu přiblížíme a upřesníme.

Agresi (a. *aggression*) definuje sociolog prof. Miloslav Petrušek jako »chování, které vědomě a záměrně (intencionálně)

poškozuje druhého, ubližuje mu, způsobuje mu utrpení, omezuje ho a násilně mu brání ve výkonu činností, které chce vykonávat.« Zároveň ale dodává, že jednoduchá definice agrese je stejně obtížná jako volba mezi teoriemi, které se snaží agresii vysvětlit, protože pojem agrese předmětně úzce souvisí na jedné straně s násilím a zlem a na druhé straně s neutrálnějšími pojmy jako je donucení a moc.⁴⁾ Dále se M. Petrušek v citovaném textu zabývá třemi základními teoretickými přístupy k fenoménu agrese – (1) teorií vrozeného sklonu, (2) teorií reaktivní a (3) teorií pokládající agresii za formu sociálně naučeného chování.

První z těchto přístupů (tj. orientace na vrozený sklon) je podle M. Petruska reprezentován především psychoanalytickými teoriemi (Sigmund Freud, nověji např. Erich Fromm). Řadit však do této skupiny teorií můžeme i tzv. *energetické* teorie, předpokládající existenci specifického energetického potenciálu produkujícího agresii. Disponovaný jedinec není schopen tuto agresivní energii tlumit, rozdělit na malé dávky či nalézt katarzní způsob jejího využití.

Reaktivní teorie, říká M. Petrušek, naopak vysvětlují agresii jako odpověď na určité vnější nebo vnitřní emociogenní či psychogenní podněty. Nejznámější je tzv. *frustrační* teorie, vypracovaná koncem třicátých let 20. stol. Johnem Dollardem. Tato teorie předpokládala, že příčinou agrese je frustrace a že každá frustrace vždy vede k agresii. V této radikální podobě byla frustrační teorie později odmítnuta, ale v mírnější podobě (frustrace může, ale nemusí vést k agresii) je dosud vlivná. M. Petrušek také připomíná, že to byla právě frustrační hypotéza, která upozornila na sociologicky významný jev přenosu objektu agrese: »agrese je původně zaměřena proti zdroji agrese, tedy proti tomu, kdo blokuje dosažení cíle, je-li však blokátor dosti silný nebo není-li znám, orientuje se agrese k náhradnímu objektu...« Za zmínku v této souvislosti stojí i naše zkušenost ze soudněznaleckých psychologických expertiz: i když sdílíme dnes již obecně přijímaný názor, že frustrace nemusí vždy vést k agresii, tak občas ještě při vyšetření pachatelů násilných trestných činů používáme *obrazovou frustrační studii* (P. F. S.), vytvořenou ve 40. letech minulého století v intencích Dollardovy frustrační teorie Saulem Rosenzweigem. A opakovaně se nám potvrzuje, že vyšetřování, bez ohledu na míru jejich inteligence, reagují s rezonancí až agresivně především v těch modelových frustračních situacích, kdy se cítí jedním okolím ponižováni. Přesněji řečeno, když cítí, že nejsou respektováni a jsou (byť jen v modelové situaci) pokládáni za hlupáky.

Třetí z teoretických přístupů předpokládá, že agrese není ani vrozenou vlastností, ani pouhou reakcí na nějaký nepříznivý (frustrující) psychogenní či emociogenní podnět. Tyto teorie chápou agresii jako naučený vzorec sociálního chování, resp. jako naučený způsob reagování na určitý soubor většinou opakujících se sociálních situací. M. Petrušek v této souvislosti připomíná mj. dílo amer. psychologa Alberta Bandury, který v sedmdesátých letech 20. stol. empiricky a také experimentálně doložil význam tří činitelů při učení se agresivním vzorcům chování: *averzivní zkušenost* (tj. zkušenost s podnětem, který potenciálně vyvolává agresivní reakci), *předvídané zisky z agresivního chování* a *pozorování jiných lidí* (je-li jejich agresivní chování odměňováno, trestáno či nepovšimnuto). V posledních letech se,

dle M. Petruska, stále silněji prosazuje tzv. *neoasocianistická kognitivní teorie agrese*, „...podle níž averzivní událost nebo zkušenost vyvolává negativní vnitřní pocity a stavy (otrávenost, zlobu, hněv), jež aktivizují tendenci buď k agresi nebo k útěku (vyhnutí se). Obě alternativy však nejprve projdou vnitřním kognitivním procesem a teprve v jeho důsledku jedinec reaguje agresí nebo útekem.“ Důraz na kognitivní faktory přitom zjevně uvádí agresi do vztahu s úrovní inteligence, se vzděláním a především s morální orientací a hodnotovým systémem jedince. „Sklon k agresi“, říká M. Petrusek, „je tím vyšší, čím silněji se individuum identifikuje s nízkými hodnotami, a to nejen ve sféře obecně mravní, ale také estetické...“

Ke vztahu mezi pohotovostí k agresi a úrovní kognitivních funkcí jedince, včetně úrovně jeho morálního usuzování, se ještě vrátíme. Ale nejprve si, jak jsme již shora uvedli, povšimněme pojem »násilí« a »banální zlo«.

Násilí (a. *violence*) definuje Daniel Kubát (University of Waterloo, Ontario, Canada) v obecné rovině jako „specifickou činnost, chování, které jsou nástrojem vynuceného splnění přání, rozkazů nebo zákonů vyjádřených nebo vyhlášených jedinci, reprezentanty zájmových skupin nebo vládou na jiných jedincích, skupinách či společnosti proti jejich vůli, resp. přes jejich odpor.“⁵⁾ Dále pak také říká: „Je dokumentováno násilí uvnitř rodin jako prostředek řešení konfliktů nebo pouhá ventilace frustrací. Postihuje obvykle nejslabší členy rodin, ženy a děti. Bití žen a zneužívání dětí není specifické jen pro určité sociální vrstvy, má obecnější příčiny. Některé kultury vykazují větší toleranci k násilí vůči některým malým skupinám, resp. dávají přednost udržení soudružnosti rodiny za cenu vynucené poslušnosti vůči hlavě rodiny, většinou otcí.“

V souvislosti s násilím v rodinách se v odborné literatuře objevily i specifické pojmy »zneužívání partnera« (a. *partner abuse*) a »intimní násilí« (a. *intimate violence*), v populární literatuře a v médiích pak pojem »domácí násilí« (a. *domestic violence*). Pod pojem **domácí násilí** jsou zahrnovány veškeré formy násilí, k nimž dochází mezi blízkými osobami v rámci manželského svazku či rodiny, resp. mezi bývalými partnery. Jde tedy nejenom o fyzické násilí, ale také o násilí sexuální, psychické (včetně např. vynucené sociální izolace oběti) i ekonomické.

Přístup k této specifické problematice je dnes v podstatě dvojitý: feministický, snažící se zejména o odtabuizování jevu domácího násilí a také o politické a legislativní řešení, a kriminalistický. Ani jeden z těchto přístupů však zatím nepřinesl nějakou konkrétní odpověď na otázku po příčinách domácího násilí. Většina publikovaných feministických textů zdůrazňuje, že domácí násilí není páčáno v afektu a že jeho příčinu nelze hledat ani v pracovním či osobním stresu násilníka, ale „v nerovnováze moci mezi partnery i v toleranci domácího násilí společností“.⁶⁾ Často je v těchto feministických textech zmiňován i nepříznivý vliv globalizace resp. s globalizací souvisejících strukturálních společenských změn, jež se údajně dotýkají mužů a žen odlišně. Kriminalistický přístup se zprvu orientoval především na psychické vlastnosti pachatelů domácího násilí, což ovšem k nalezení odpovědi na otázku příčin domácího násilí nevede. Vše totiž nasvědčuje tomu, že domácí násilí je fenoménem nikoliv psychologickým či psychopatologickým, ale sociologickým.

Pojem »**banální zlo**« uvedla do literatury Hannah Arendtová (1906-1975) v díle *Původ totalitarismu* (The Origins of Totalitarianism, 1951). Více se pak tento pojem rozšířil zejména poté, co jej Hannah Arendtová užila v díle *Eichmann v Jeruzalémě*

(Eichmann in Jerusalem, 1963), v němž analyzovala zvláštní zlo válečného zločince Adolfa Eichmanna, který ani během jeruzalémského procesu nebyl s to vyjadřovat se jinak, než jazykem totalitní byrokracie a který i o koncentračních táborech mluvil výlučně jen v ekonomických termínech, jak to bylo typické pro nacistickou byrokracii a pro SS.⁷⁾ V tomto původním smyslu tedy pojem »banální zlo« znamenal zlo vyvěrající z nějaké ideologie. Například Václav Bělohradský k tomu poznamenává: „H. Arendtová pojímá banálnost jako organizované odpoutání lidských činů od jejich subjektivního významu, od jejich prožitkového obsahu, a tedy od jejich subjektivnosti. Člověk je tak uzavřen těm významům, které se rodí z konkrétní komunikace s druhým člověkem a z konfliktu s ním, protože každá konkrétní komunikace je také konfliktem s alternativním hlediskem, jehož je druhý člověk nositelem.“⁸⁾ V. Bělohradský zmiňuje také Alexandra Isajeviče Solženicyna, „pro něhož banální zlo je vždy ideologické zlo“ a jež ideologii chápe jako „systém symbolů, který vyprazdňuje lidskou zkušenost zla a dobra v konkrétních vztazích jednoho člověka k druhému, a umožňuje tak pojmout jakýkoli čin jako legitimní, protože vysvětlitelný v nějakém koherentním jazyce.“⁹⁾ A konečně pak V. Bělohradský cituje i slova Martina Bubera, pronesená na adresu Adolfa Eichmanna: „Necítím s ním soucit, protože mohu cítit soucit jen s těmi, jejichž činy mi jsou srozumitelné v mém srdci. Činy Shakespearových hrdinů jsou srozumitelné v tomto smyslu. Ideologické zlo je za hranicemi této srozumitelnosti. Je banální, protože lidsky neskutečné.“¹⁰⁾ Právě tato Buberova slova nás ale vedou k tomu, abychom pojmu »banální zlo« užili nejenom pro tzv. »ideologické zlo«, ale i pro označení bezohledného a *lidsky nesrozumitelného* domácího násilí. Oprávnění k tomu přitom nalézáme nejenom v poznámce M. Petruska, že uvedený pojem je „dnes aktuální také tím, že probíhají procesy banalizace agresivity, násilí a zla v kontextu velkoměstského života a prostřednictvím masových médií“.¹¹⁾ I sama H. Arendtová se v díle *Původ totalitarismu* okrajově zmiňuje také o netotalitním světě a v něm panující neorganizované osamělosti člověka, nebezpečné tím, „že hrozí zpusožit svět, jak ho známe – svět, který, jak se zdá, hřude spěje ke konci – dříve než nový začátek vzcházející z tohoto konce měl čas se prosadit“.¹²⁾ V článku nazvaném *Aktuálnost »banálního zla«* Hannah Arendtová (1993) pak M. Petrusek říká: „Obrovský časoprostorový přesah úvahy Arendtové, přesah, který je ovšem příznačný pro celé její filosofické a sociologické dílo, spočívá v tom, že nás upozorňuje na jev, který je historicky nový – Shakespearovi hrdinové byli nositeli a pachatelé zla, kteří byli stále ještě poznamenáni svědomím, měli vědomí spáchaného zločinu a pocit viny. Fenomén banalizace zla je navíc v moderním světě prostorově univerzální, je všude, *prostupuje naši každodennost*. Vasilij Šukšin kdysi mluvil o teroristech všedního dne a měl na mysli právě toto – totiž lidi, kteří páchají zlo, aniž si uvědomují, že je páchají.“¹³⁾ Dále pak M. Petrusek ve zmíněném článku říká, že „v novodobých, ale pravděpodobně nejen v novodobých dějinách se setkáváme s třemi základními druhy zla – (1) se zlem ideologicky motivovaným, zlem páchaným na druhém ve jménu nějaké vyšší ideje, (2) se zlem jako zamýšleným, ale častěji nezamýšleným důsledkem fungování byrokratických systémů, tedy zlem, jehož pachatel je exkulován, vyvázán z odpovědnosti ve jménu nadosobních pravidel fungování byrokracie, a konečně (3) s banálním zlem každodenního života.“ Do poslední z M. Petruskem uváděných kategorií, do kategorie »banálního zla každodenního života«, nepochybně spadá velká část kriminálních dějů, s nimiž se lidská

společnost potýká, a to včetně násilí, k němuž dochází tak říkajíc „za zavřenými dveřmi“, tedy v rodinách.

Někdy se setkáváme s názorem, že u člověka dopouštějícího se násilného jednání musí v rámci jeho osobnostních rysů existovat jakýsi sklon k agresivitě a násilí. A nebývá to jenom názor laiků. Vždyť například i známý sociální etolog, nositel Nobelovy ceny Konrad Lorenz se domníval, že současné narůstání agrese a brutality je důsledkem specifické genetické degradace lidstva.¹⁴⁾ Také slovenský psychiatr Jozef Kafka vyslovil v jedné své přednášce názor, že u mnoha pachatelů násilných trestných činů může jít nejenom o determinaci jejich chování společenským prostředím, ale i o jakýsi mezičlánek mezi duševní poruchou a zdravím.¹⁵⁾ Sami se ovšem plně kloníme k názoru, že chování člověka zdaleka není jen obrazem jeho osoby, ale především vyjádřením jeho začlenění do společnosti, do světa kolem. Například Arnold Gehlen (1904-1976), přední představitel moderní filosofické antropologie, k tomuto tématu říká: „Člověk, stísněný záhadností vlastní existence i vlastní bytosti, je vůbec odkázán na to, aby k vysvětlení sebe sama dospíval přes nějaké NE-JÁ, přes něco, co je JINÉ-NEŽ-LIDSKÉ. Jeho sebeuvědomování je nepřímé, jeho úsilí formulovat vlastní podstatu se rozvíjí vždy tak, že se nejprve ztotožní s něčím nikoli-lidským a na základě takového ztotožnění se od něho opět rozliší.“¹⁶⁾ Podle A. Gehlena jde tedy o jakýsi proces zvěcnění, při němž se chování člověka od jeho vlastní osoby osamostatňuje, a to nejen vnější chování, ale i příslušné k němu ideologie, návykové motivy, názory a sebeinterpretace. „Pak pozbývá účelu redukovat konání na afekty, charakterové vlohy, temperament apod.“ říká dále A. Gehlen, a dodává, že „tyto pojmy nemohou postihnout motivové struktury, které zahrnují vztah k světu i tento svět sám a u nichž tedy všechny faktory, dané charakteristikou osobnosti, se stávají relativně lhostejnými. Pak už vůbec nelze při popisu modalit chování vycházet z osoby, ale jen z jejího okolí. Touto formulací jsme ostatně přesně jako Riesman zdůraznili nutnost zkoumat u našeho současníka rovněž, a to zásadně, jeho motivaci zvnějšku - tento pohled je v mnoha případech poučnější než interpretace chování zevnitř, to jest z principů, názorů, charakterových konstant atd.“¹⁷⁾ (Pozn. autora článku: A. Gehlen zde má na mysli amerického sociologa a publicistu Davida Riesmana, zabývajícího se typologií jednání, tvůrce koncepce »osamělého davu«).

Jinými slovy řečeno, osobnostní rysy pachatele kriminálního činu představují jen jakési motivační předpoklady a nelze jimi dostatečně vysvětlit pohnutky a motivace spáchaného kriminálního skutku. Nicméně o jedné individuálně psychologické charakteristice, kterou zpravidla u pachatelů domácího násilí nalézáme, pokládám za vhodné se zmínit. Jde o opoždění vývoje morálního usuzování.

Podle amerického sociálního psychologa Lawrence Kohlberga, zabývajícího se teorií morální výchovy, existuje šest stupňů (později ale uváděl již jen pět stupňů) morálního usuzování, které jsou přiřazeny ke třem rovinám: *předkonvenční* (I), *konvenční* (II) a *postkonvenční* (III).¹⁸⁾ Rozdíly mezi stupni morálního usuzování přitom nejsou dány ani tak rostoucím vědomím morálních norem, jako spíše kvalitativně odlišným způsobem uvažování o morálních problémech. Je zde tedy i určitá závislost na rozvoji kognitivních funkcí. Naše zkušenosti ze soudněznaleckých expertíz ovšem dokládají, že zdaleka nejde o míru inteligence posuzovanou z hlediska dosažených etap ontogeneze myšlení (např. zda jedinec dosáhl poslední etapy tzv. formálního myšlení, umožňujícího uvádět do vzájemného vztahu dva či více dílčích vztahů), ale že spíše jde o určité vývojové opoždění v nazírání na okolní svět a svou vlastní roli v něm, zapříčiněné

sociálním zanedbáním. Podle L. Kohlberga procházejí jednotlivci stupni morálního hodnocení vždy postupně. Každý stupeň vychází ze stupně předešlého a je základem nejbližšího vyššího. V první, *předkonvenční* rovině se morální hodnocení zakládá na vnějších, kvazifyzických událostech, nikoli na osobách či sociálních normách. První ze dvou stupňů obsažených v první, *předkonvenční* rovině je představován *orientací na trest a poslušnost*. Jde o stupeň morálního hodnocení fyziologický pro období tzv. názorného myšlení, tedy pro dětský věk od dvou do čtyř let. Druhý stupeň této předkonvenční roviny pak spočívá v tzv. *účelovém myšlení*. Na tomto druhém stupni, odpovídajícím předškolnímu a počátečnímu školnímu věku, je plně překonán egocentrismus stupně předešlého. Jedinec se již dokáže vpravit do situace druhého a umí poznat, že zájmy druhého mohou být od jeho vlastních zájmů odlišné. Učí se rozpoznávat motivy jednání druhých, ale to samozřejmě neznamená, že je i akceptuje. Toto účelové myšlení je v odborné literatuře označováno jako „instrumentálně-relativistická orientace“, kdy za správné jednání je jedincem považováno jednání, které uspokojuje jeho vlastní potřeby – a jen někdy i potřeby druhých – a kdy mezilidské vztahy mají povahu vztahů tržních. Např. Horst Heidbrink o tomto stupni morálního hodnocení říká: „Základy slušnosti, vzájemnosti, smyslu pro spravedlivé rozdělování jsou sice již přítomny, jsou však stále interpretovány hmotně a účelově. Vzájemnost je otázkou jednání „ruka ruku myje“, a ne otázkou loajality či spravedlnosti.“¹⁹⁾ Na jiném místě pak H. Heidbrink říká, že u dospělých jedinců může usuzování na 2. stupni nabýt také formy morálního cynismu.²⁰⁾ A to právě zpravidla nalézáme u pachatelů domácího násilí. Teprve třetí stupeň morálního usuzování (v druhé, tzv. *konvenční* rovině) se zakládá na přejímání dobrých a správných rolí, dodržování konvenčního pořádku a toho, co očekávají druzí. Čtvrtý stupeň představuje orientaci na právo a pořádek. Pátý stupeň morálního hodnocení se pak opírá o respektování všeobecných individuálních práv a standardů, přijímaných celou společností. Při pátém stupni morálního hodnocení je si člověk vědom relativity osobních hodnotových postojů a názorů a klade proto důraz na takové jednání, jež směřuje ke konsenzu. Šestý stupeň Kohlberg definoval jako orientaci na všeobecně platné etické principy.

Pro úplnost a také pro ilustraci soudobého komplexního pohledu na problematiku domácího násilí se ještě zmíním o sociálně psychologické kategorii zahrnující násilí vůči dětem a označované symbolem **CAN** (a. *Child Abuse and Neglect*). Podle Jiřího Dunovského jde o soubor značně různorodých „nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především“. Ke vzniku kategorie CAN pak J. Dunovský říká, že v souvislosti s vývojem chápání sociálního jevu násilí na dětech se obsah původního pojmu »syndrom bitého dítěte« (a. *Battered Child Syndrome*) postupně rozšiřoval a vyústil do výrazu »zneužití dítěte« (a. *Child Abuse*). Pozornost se pak dále zaměřovala nejenom na fyzické, ale také na duševní a citové týrání dítěte, přičemž pasivní forma psychického poškozování dítěte, spočívající hlavně v nedostatečné stimulaci a zanedbávání základních psychických a citových potřeb dítěte byla vyjádřena pojmem »zanedbávání« (a. *Neglect*). Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let pak bylo do syndromu CAN zahrnuto i sexuální zneužívání dítěte. Dále J. Dunovský charakterizuje CAN jako nenáhodný děj, který je v dané společnosti nepřijatelný a odmítaný, ale který je také „preventabilní“, tj. lze mu předcházet. O podstatě syndromu CAN pak J. Dunovský říká: „Za týrání, zneužívání a zanedbávání

dítěte považujeme jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“²¹⁾ A my k tomu můžeme dodat, že například již jen pasivní přítomnost dítěte při násilí uplatňovaném jedním z rodičů vůči druhému znamená pro toto dítě psychické a citové týrání.

Co říci závěrem? Snad jen můžeme znovu zdůraznit, že netolerance, agresivita a násilí, včetně násilí v rodině, nejsou problémem psychopatologie. Nejde o nemoc, kterou by bylo možné léčit. Je to společenský jev a jako takový je třeba jej řešit. Pokud jde o tzv. domácí násilí, lze za jeden z aktuálních úkolů označit odtabuizování problému a zvýšení informovanosti občanů o něm. Ale těmi hlavními úkoly jsou nepochybně jednak legislativní postižení domácího násilí, jednak eliminace tísně, kterou člověk moderní doby prožívá. Výstižně to kdysi vyjádřil americký sociolog Charles Wright Mills (1916-1962): „Dnešní lidé mají často pocit, že jejich život je jedinou řadou léček. Tuší, že nemohou překonat potíže svého každodenního světa, a mají často pravdu. To, co si obyčejní lidé bezprostředně uvědomují a oč usilují, je omezeno sférou jejich soukromého života. Jejich představy a schopnosti jsou určovány uzavřenou scénou zaměstnání, rodiny či nejbližšího okolí a v jiných životních prostředích vystupují pouze trpně a jako pozorovatelé. A čím více jsou si vědomi, jakkoli mlhavě, cílů a hrozeb, které se vymykají jejich bezprostřední zkušenosti, tím více se cítí jako polapeni v pasti.“²²⁾ Tato krásná slova napsal Ch. W. Mills již před půl stoletím. Ale stejně jako mnohé další myšlenky z jeho knihy Sociologická imaginace (The Sociological Imagination, 1961), i tato slova jakoby platila také dnešku. „Průběh dějin,“ říká Ch. W. Mills, „je dnes mnohem rychlejší než schopnost lidí orientovat se v souladu s uznávanými hodnotami... I když lidé nepropadají panice, často pocítují, že staré způsoby cítění a uvažování se zhroutily a že nové zásady jsou dvojnásobně a neposkytují dostatečnou morální oporu.“²³⁾ Není asi třeba dodávat, že člověk, cítící se v pasti, asi jen těžko nachází identitu, uspokojivý obraz sama sebe. Důsledkem pak může být, že takto frustrovaný jedinec se snaží podrobit si alespoň člověka jemu nejbližšího.

PhDr. Vladimír Panoušek

LITERATURA:

- ¹⁾ T. LUCRETIUS CARUS: *O přírodě (De rerum natura)*. Kniha VI., verš 1025. Přeložil Josef Kolář. Praha: Jan Laichter, 1948.
- ²⁾ Tamtéž, Kniha V., verš 1110.
- ³⁾ Tamtéž, Kniha V., verš 1140.
- ⁴⁾ PETRUSEK, M.: Heslo »agrese«. In: *Velký sociologický slovník*. I. svazek. Praha: Karolinum, 1996, s. 44.
- ⁵⁾ KUBÁT, D. - Heslo »násilí«. In: *Velký sociologický slovník*. I. svazek. Praha: Karolinum, 1996, s. 670.
- ⁶⁾ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M., ČACKÁ-PAVLÍKOVÁ, I.: Domácí násilí v České republice v roce 2002 z pohledu práva. Studie v rámci projektu AdvoCats for Women / profem. <http://www.profem.cz> (pod bodem: Legislativa v ČR).
- ⁷⁾ ARENDTOVÁ, H.: *Eichmann v Jeruzalémě. Zpráva o banalitě zla*. Praha: Mladá fronta, 1995.
- ⁸⁾ BĚLOHRADSKÝ, V.: *Přírozený svět jako politický problém*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 30
- ⁹⁾ Tamtéž, s. 31.
- ¹⁰⁾ Tamtéž, s. 32.
- ¹¹⁾ PETRUSEK, M.: Heslo »zlo banální«. In: *Velký sociologický slovník*. II. sv. Praha: Karolinum, 1996, s. 1441.
- ¹²⁾ ARENDTOVÁ, H.: *Původ totalitarismu*. I-III. Praha: Naklad. OIKOYMENH, 1996, s. 644-645.
- ¹³⁾ PETRUSEK, M.: Aktuálnost „banálního zla“ Hannah Arendtové. *S – OBZOR, čtvrtletník pro kritickou sociologii*. 1993, roč. 2 (5), č. 2, s. 8-15.
- ¹⁴⁾ LORENZ, K.: *Osm smrtelných hříchů*. Praha: Panorama, 1990, s. 43-57.
- ¹⁵⁾ KAFKA, J.: K problematice speciálních poruch osobnosti. *Lék. Zpr. LF UK Hradec Králové*. 1996, 41, Supplementum, s. 13-16.
- ¹⁶⁾ GEHLEN, A.: *Duch ve světě techniky*. Praha: Svoboda, 1972, s. 40.
- ¹⁷⁾ Tamtéž, s. 150.
- ¹⁸⁾ HEIDBRINK, H.: *Psychologie morálního vývoje*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Portál, 1997, s. 68-86.
- ¹⁹⁾ Tamtéž, s. 72.
- ²⁰⁾ Tamtéž, s. 77.
- ²¹⁾ DUNOVSKÝ, J.: Co je to syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. In: DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol.: *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada publishing, 1995, s.15-24.
- ²²⁾ MILLS, Ch. W.: *Sociologická imaginace*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1968, s. 13-14.
- ²³⁾ Tamtéž, s. 8.

ÚSPĚŠNÁ REPREZENTACE NAŠÍ FAKULTY

Na mezinárodní studentské vědecké konferenci studentů lékařských fakult, která se letos konala v Martině (SR), získaly vynikající ocenění práce studentů Lékařské fakulty UK v Hradci Králové.

V sekci prací z klinických disciplín bylo 1. místo uděleno práci MUDr. Jana Laca »Úloha galectinu-3 a cytokeratinu 19 v diferenciální diagnostice folikulárních nádorových lézí štítné žlázy«. Práce vznikla ve Fingerlandově ústavu patologie Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové (školitel doc. MUDr. Aleš Ryška, Ph.D.).

V sekci základních medicínských a preklinických disciplín získala 3. místo práce Jakuba Radochy »Účinky selenu na proliferaci a buněčnou smrt in vitro«. Práce vznikla

v Ústavu lékařské biologie a genetiky Lékařské fakulty UK v Hradci Králové (školitel PharmDr. Emil Rudolf, Ph.D.).

Významného úspěchu dosáhla i Katarina Kosorinová s prací »Kuřácké návyky studentů prvních ročníků vysokých škol v Hradci Králové«. Práce vznikla na Stomatologické klinice Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové (školitel doc. MUDr. Radovan Slezák, CSc.). Ve stomatologické sekci, do které byla práce zařazena, bylo s ohledem na malý počet prací oficiálně vyhlášeno jen první místo, ale podle počtu bodů se kolegyně Katarina Kosorinová umístila hned druhá a za svoji práci obdržela diplom.

Všem jmenovaným autorům prací i jejich školitelům upřímně blahopřejeme a děkujeme za vynikající reprezentaci fakulty.

Redakce

Primář MUDr. Bedřich Honzák

Letos 19. listopadu uplynulo 70 let od úmrtí významné osobnosti královéhradeckého zdravotnictví, primáře MUDr. Bedřicha Honzáka (1870-1933).

Bedřich Honzák se narodil 10. prosince 1870 v Kopidlně v lékařské rodině. Maturoval na gymnáziu v Jičíně v roce 1889, poté vystudoval českou lékařskou fakultu v Praze (1895). Také jeho sestra Anna Honzáková se stala lékařkou. V roce 1905 jako první žena promovala na české lékařské fakultě v Praze.¹⁾

Po ukončení studia na lékařské fakultě prošel MUDr. Honzák předními českými klinickými pracovišti – II. interní klinikou prof. Josefa Thomayera, porodnickou a gynekologickou klinikou prof. Karla Pawlíka, kožní klinikou prof. Vítězslava Janovského a oční klinikou prof. Jana Deyla. Nakonec zakotvil na chirurgické klinice prof. Karla Maydla, kde se stal nejprve sekundářem, později asistentem. Podnikl také řadu studijních cest po klinikách v Paříži, Berlíně a ve Vídni, kde působil u slavného ortopeda prof. Lorenze. V roce 1903 se stal odborným lékařem pro chirurgii a ortopedii. V letech 1903 – 1905 působil také jako spoluredaktor Časopisu lékařů českých (ČLČ). Sám napsal řadu odborných pojednání, ale především v ČLČ informoval českou lékařskou veřejnost o novinkách v evropské medicíně. Tak např. již v roce 1897 v řadě článků informoval o poznatcích z berlínského kongresu německé chirurgické společnosti, mj. o přínosu rentgenu k poznání vnitřní architektury kostí. V dalších letech pak na stránkách ČLČ referoval např. o novinkách z 15. kongresu francouzských chirurgů, mj. o srdeční chirurgii, o nových poznatcích publikovaných ve francouzském časopise Sociétés de chirurgie (mj. o šití cév), či o novinkách uvedených na dalších berlínských chirurgických kongresech. Společně s MUDr. K. Šantrůčkem přeložil známou učebnici chirurgie W. Rose a A. Carlese. Tato jeho publikační činnost zřetelně dokládá hluboké zaujetí MUDr. B. Honzáka pro rozvoj české medicíny.

Na Maydlově klinice působil MUDr. Honzák řadu let a nepochybně se mu nabízel i univerzitní kariéra. Ale jak se dozvídáme z nekrologu otiskového ve výroční zprávě královéhradecké nemocnice z roku 1933, MUDr. Honzák odmítl habilitaci a zvolil si dráhu primáře-chirurga.²⁾ Dne 1. ledna 1906 byl jmenován primářem v tehdejší monoprimariátní okresní nemocnici v Hradci Králové. Od svého příchodu do hradecké nemocnice podporoval MUDr. Honzák modernizaci nemocnice, započatou

již jeho předchůdcem MUDr. Otokarem Klumparem. Usiloval o získání moderních sterilizačních přístrojů, dal pořídit nové vybavení chirurgického oddělení, nemocnice získala např. také první rentgenový přístroj. Primář Honzák podporoval také reorganizaci nemocnice po stránce odborné, měl velkou zásluhu na postupném osamostatnění čtyř lékařských oborů ve staré nemocnici.

Na počátku první balkánské války v roce 1912 byl v Praze ustaven Pomocný sbor lékařský, organizující lékařskou pomoc Jihoslovánům během balkánských válek. Do Srbska, Černé Hory a Bulharska odjízde samostatně skupiny českých lékařů, mediků a sester. Dr. Bedřich Honzák vedl v listopadu 1912 samostatnou pomocnou lékařskou výpravu do Bulharska, zprávu o chirurgické činnosti této skupiny publikoval pak v Časopise českých lékařů v roce 1913.³⁾ Během první světové války byl Bedřich Honzák vedle své nemocniční činnosti také vedoucím lékařem vojenské záložní nemocnice v Hradci Králové.

Po skončení války se B. Honzák také zasloužil o další rozšiřování staré nemocnice (přístavba podle projektu arch. Václava Rejchla v letech 1922 – 1923). Od počátku

však především podporoval myšlenku vybudování nové okresní nemocnice. Její výstavba se nakonec začala uskutečňovat v roce 1926, a to podle projektu arch. B. Adámka. Novou okresní nemocnici, otevřenou v listopadu 1928, tvořilo pět nemocničních pavilonů, administrativní budova, hospodářská budova a kotelná, čistící stanice a další menší budovy. Po zahájení provozu MUDr. Bedřich Honzák zastával funkci ředitele nemocnice a zároveň se ujal vedení samostatného chirurgického oddělení.

Primář MUDr. Bedřich Honzák patřil bezesporu k významným osobnostem královéhradeckého zdravotnictví. Přispěl k věhlasu »staré« hradecké nemocnice a významně se zasloužil o zbudování zdejší nové, moderní okresní nemocnice.

Pavla Koritenská
Muzeum východních Čech v Hradci Králové

Poznámky a literatura:

¹⁾ Blíže o MUDr. Anně Honzákové viz např.: PLÁŠILOVÁ, L.: První české lékařky. Závěrečná III. část. *Scan*, 1995, roč. 5, č. 2, s. 16-18).

²⁾ Výroční zpráva 1933. Všeobecná veřejná nemocnice v Hradci Králové, s. 2.

³⁾ Blíže viz také: HLAVA, A.: Bedřich Honzák v balkánských válkách (1912, 1913). *Scan*, 2000, roč. 10, č. 1, s. 16-18.

Nově jmenovaní docenti

Rektor Univerzity Karlovy v Praze jmenoval docenty s účinností od 1. listopadu 2003 tyto pracovníky Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové:

MUDr. Jana Čápa, CSc., odborného asistenta II. interní kliniky Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové docentem pro obor vnitřní nemoci.

MUDr. Radka Pudila, Ph.D., odborného asistenta II. interní kliniky Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové docentem pro obor vnitřní nemoci.

MUDr. Aleše Ryšku, Ph.D., odborného asistenta Fingerlandova ústavu patologie Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové docentem pro obor patologie.

Všem jmenovaným pánům docentům upřímně blahopřejeme a přejeme jim mnoho dalších úspěchů ve vědecké, pedagogické a lékařské práci i v osobním životě.

Redakce

BRÁNA K VÁNOCŮM SE OTEVŘELA...

Symbolickou bránu k letošním vánočním svátkům otevřely dne 4. prosince na Dětské klinice a také na všech dětských odděleních klinik Fakultní nemocnice Hradec Králové zdejší Speciální základní škola a Speciální mateřská škola. V odpoledních hodinách se tu rozezněly zvonečky a rolničky, aby ohlásily dětem již nedočkavě očekávaný příchod Mikuláše s bohatou nadílkou. Ten, v doprovodu andělů i čertů, odměnil každého malého pacienta za básničku či písničku sladkostmi a drobnými dárky. Tradičně se úkolu zpodobnit kouzelné bytosti úspěšně zhostili studenti a studentky královéhradecké Lékařské fakulty UK, Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně, Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové a Střední zdravotnické školy v Hradci Králové.

Studentky Střední zdravotnické školy sehrály dětem na Dětské klinice půvabnou pohádku Josefa Čapka *O pejskovi a kočičce*. Dárky i příjemně strávené odpoledne přinesly dětem radost a rozptýlení a zpestřily jim tak jejich pobyt v nemocnici.

Poděkování patří jak studentům všech shora uvedených škol, tak i pracovníkům Stravovacího odboru FN HK a v neposlední řadě sponzorům, kteří každoročně v tomto čase připravují pro pacienty dětských oddělení dárkové balíčky.

Bohatý předvánoční program, který připravily obě speciální školy pro své svěřence, bude pokračovat až do vánočních prázdnin. Hudební i dramatické pořady a vánoční besídky připomenou dětem kouzlo Vánoc a navodí atmosféru klidu a pohody. Lze si jen přát, aby všichni malí pacienti mohli být o svátcích už doma a z nemocnice si odnesli i ty příjemnější vzpomínky.

Mgr. Helena Bielíková

Foto Mgr. Alena Vodová

Fakulta dává prostor mladým výtvarníkům

V řadě uměleckých výstav, jež se již po mnoha letech uskutečňují na půdě Královéhradecké Lékařské fakulty UK, často figurují i výstavy nadaných mladých výtvarníků. Nedávno to například byla výstava absolventky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové Petry Čermákové (o výstavě jsme psali v minulém čísle Scanu) a hned poté (od 11. listopadu do 8. prosince) následovala monotematická výstava **Anny Fichtlové** (1974), nazvaná Koně. Autorka, žijící na Domažlicku, začínala ryze odborným zájmem o hipologii, ale přes průvodní sběratelství fotografií, kreseb a grafiky došla i k vlastní výtvarné tvorbě. Až po prvotní, obdivuhodné autodidaktické přípravě se začala též výtvarně vzdělávat, tématu koní však zůstala věrná. Po dopisních značkách, novoročenkách a exlibris přistoupila i k rozměrnějším kresbám a malbám, zachycujícím nejenom portréty a postavy ušlechtilých koní, ale i jejich vznešený pohyb. Jako vzpomínku na úspěšnou výstavu přinášíme reprodukcii kresby Anny Fichtlové nazvané Letící kůň.

Redakce

O prvních sekundářích v »Nové nemocnici«

V královéhradecké »Nové nemocnici« po jejím otevření v listopadu r. 1928 působil vedle sedmi primářů – MUDr. Bedřicha Honzáka, MUDr. Ladislava Tvrzského, MUDr. Jaroslava Junga, MUDr. Josefa Sasky, MUDr. Václava Tesaře, MUDr. Antonína Fingerlanda a MUDr. Otokara Müllera – i několik sekundářů a externích lékařů. Teprve v r. 1932 byla i nehonorovaná místa externistů přeměněna na místa sekundářská. Tehdy také stoupl počet subalterních lékařů z jedenácti na dvanáct. Na sekundářských (a zprvu i externistických) místech se v královéhradecké nemocnici vystřídala celá řada lékařů; někteří zde setrvali řadu let, jiní záhy odcházeli za dalším vzděláním na pražské kliniky, další pak do blízkých nemocnic či do soukromé praxe. Ve výročních zprávách nemocnice ze třicátých let najdeme i jména někdejších sekundářů, kteří se později významně zapsali do historie hradecké nemocnice (např., JUDr. et MUDr. Antonín Sixl aj.) a zdravotnictví na Hradecku (MUDr. Rudolf Palec, MUDr. Alois Kusin aj.).

Přesný výčet jmen sekundářů z prvních let existence »Nové nemocnice« (po roce 1928) se nám zatím nepodařilo získat. A tak i naše informace o sekundářích, které (pravděpodobně v r. 1929) vyfo-

tografoval tehdejší primář prosektury a infekčního oddělení MUDr. Antonín Fingerland, jsou jenom kusé. Přesto fotografii otiskujeme, a to nejenom jako nostalgickou připomínku dějin naší nemocnice. Byli bychom velmi vděční za každou i sebemenší doplňující či upřesňující informaci o zmíněných sekundárních lékařích a samozřejmě i za informace o všech dalších lékařích, kteří naší nemocnicí prošli. Fotografie se zachovala ve sbírkách Muzea východních Čech v Hradci Králové, její počítačovou reprodukci nám laskavě poskytli pracovníci historického oddělení muzea.

O MUDr. Hertíkovi, MUDr. Wisingerovi a MUDr. Cidlinském (viz popisek pod fotografií) nemáme žádných bližších informací.

MUDr. Antonín Suchánek působil v hradecké nemocnici jako sekundář na gynekologicko-porodnickém oddělení. Odešel z nemocnice 30. 4. 1931 a nastoupil jako lékař nemocenské pojišťovny v Žamberku.

O době působení MUDr. Smetany v nemocnici nemáme bližší údaje, v roce 1931 již mezi sekundáři uváděn není. V úvahu přichází, zda nejde o MUDr. Oldřicha Smetanu, který je v adresáři Kuklen pro r. 1936 uváděn jako praktický lékař s adresou Kukleny, Tyršovo náměstí

Sekundáři královéhradecké nemocnice. Zleva: dr. Hertík, dr. Suchánek, dr. Wisinger, dr. Smetana, dr. Tichý, dr. Horáček, dr. Cidlinský, dr. Šebek, dr. Ruml. Foto Antonín Fingerland (pravděpodobně 1929), repro Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

čp. 221 (rozšířený prostor v místě základní školy na dnešní Pražské třídě).

MUDr. Josef Tichý pracoval v nemocnici jako sekundář do konce roku 1930 a poté nastoupil jako státní obvodní lékař v Machově. Klademe si otázku, zda nejde o MUDr. Josefa Tichého, který je v r. 1936 je uváděn jako praktický lékař v tehdy samostatné obci Pražské Předměstí s adresou Kydlínovská ulice čp. 755.

MUDr. Václav Horáček působil v nemocnici jako sekundář ORL oddělení. Koncem r. 1930 odešel a působil pak jako odborný lékař v Pardubicích.

MUDr. Václav Šebek působil na gynekologicko-porodnickém oddělení hradecké nemocnice již od jeho založení v r. 1928 jako první sekundář. Odešel z nemocnice 31. října 1931, kdy byl jmenován asistentem na pražské I. gynekologicko-porodnické klinice prof. Josefa Jerie. Po smrti primáře MUDr. Jaroslava Junga (6. 12. 1937) se však do hradecké nemocnice nakrátko vrátil, když byl jako asistent I. gynekologicko-porodnické kliniky pověřen dočasným zastupováním přednosta oddělení. V této funkci působil až do března r. 1938, kdy do funkce přednosta gynekologicko-porodnického oddělení hradecké nemocnice nastoupil doc. MUDr. Jan Maršálek.

MUDr. Karel Ruml působil jako sekundář na gynekologicko-porodnickém oddělení nemocnice od 1. 4. 1931. Po odchodu MUDr. Václava Šebka koncem října 1931 byl ustanoven prvním sekundářem gynekologicko-porodnického oddělení. V r. 1933, kdy po úmrtí prim. MUDr. Bedřicha Honzáka byl od 19. listopadu 1937 pověřen doзором nad chirurgickým oddělením prim. MUDr. Jaroslav Jung, byl MUDr. Karel Ruml dočasně ustanoven vedoucím lékařem chirurgického oddělení. Jako I. sekundář gynekologicko-porodnického oddělení hradecké nemocnice je MUDr. Karel Ruml uváděn ještě v r. 1935, v r. 1938 již nikoliv.

*PhDr. Vladimír Panoušek
Kabinet dějin lékařství LF UK*

KRÁLOVÉHRADECKÉ EVERGREENY

Dnes si opět připomeneme některé z „věčně zelených“ historik, jež si naši pracovníci přinesli ze svých studií či předchozích působišť. Opakovaným vyprávěním už u nás zdomácněly, a tak je do královéhradeckých evergreenů rádi zařazujeme, byť pocházejí z Prahy.

Aspekty demokracie

Bylo to nedlouho po skončení II. světové války, v době velkého nadšení ze svobody a příslibu demokratické budoucnosti. V předvečer začátku nového akademického roku 1946 / 1947 měl k nám, nastupujícím studentům medicíny, uvítací přednášku biolog prof. Jan Bělehrádek, tenkrát děkan Lékařské fakulty. Nejprve vysvětlil základní tezi holismu, že celek je víc než pouhý součet jeho částí, použil k tomu lapidárního příkladu, že dům je víc, než jen malta a cihly. A potom už přešel k analýze základních znaků demokracie. Začal řečnickou otázkou, jaký je rozdíl mezi pracovním stolem řemeslnického učně a stolem studenta, a hned si také odpověděl: „Zatímco na stole učně

má každý nástroj – kladívko, kleště, pilník – své pevné místo, na stole studenta je nelad. Knihy, sešity a papíry jsou nakupeny bez ladu a skladu. Tento nelad je však jen zdánlivý, neboť student se v něm vyzná a je to projev jeho demokratického založení. Tak, až se podíváme na náš pracovní stůl a na naši pracovní místnost, nepodlehne depresí. Jsme přece demokraté. Škoda jen, že se nám mnohdy nedaří prosadit tuto formu našeho demokratického založení také doma.“

Stačí jen odebrat anamnézu

Při rigorózní zkoušce z psychiatrie zadal doc. MUDr. et PhDr. Josef Apetauer na pražské klinice studentovi úkol vyšetřit nemocného s povzbudivými slovy: „Když uděláte důkladnou a pečlivou anamnézu, bude vám diagnóza jasná.“ Pak ale ještě, jakoby mimochodem, dodal: „Budte opatrný. Po každé otázce na vás nemocný asi plivne.“ Jinak byl docent Apetauer oblíben pro svou vlídnost a shovívavost.

L. Ch.

Připomínka slavnostních dnů před 75 lety

Brzy poté, co byla dne 4. listopadu slavnostně otevřena nová Všeobecná veřejná okresní nemocnice v Hradci Králové, navštívil tento moderní zdravotnický ústav také tehdejší ministr veřejného zdravotnictví Československé republiky ThDr. Jozef Tiso. Můžeme si v této souvislosti připomenout, že dr. Tiso, nar. 13. 10. 1887 ve Velké Bytči, od r. 1910 katolický kněz, od r. 1918 profesor bohosloví v Nitře a současně redaktor časopisu Nitra, od r. 1925 okresní děkan a hlavní okresní církevní inspektor v Bánovcích, od téhož roku poslanec za Ludovou stranu slovenskou (zal. r. 1921 a vedenou A. Hlinkou), byl ministrem veřejného zdravotnictví ČSR v letech 1925 – 1929. Později J. Tiso neblaze proslul, když krátce poté, co v říjnu 1938 prosadil autonomii Slovenska, požádal dne 14. března 1939 Adolfa Hitlera o „převzetí ochrany Slovenska“ a stal se představitelem nově utvořeného tzv. Slovenského státu. Zemřel (odsouzen k trestu smrti) v Bratislavě 18. dubna 1947.

Slavný závěr roku 1928, kdy se veřejnosti otevřely brány nové královéhradecké nemocnice, si připomínáme také známým obrázkem ze zmíněné návštěvy ministra J. Tisa. Tuto historickou fotografii si pochopitelně ceníme nikoliv kvůli J. Tisovi, ale proto, že zachycuje řadu osobností s blízkým vztahem k hradecké nemocnici. Ještě před několika málo lety

Návštěva ministra zdravotnictví ČSR dr. Jozefa Tisa v nově otevřené okresní nemocnici v Hradci Králové 11. prosince 1928. Zleva: člen Okres. výboru statkář J. Jarkovský, J. Goldman, vrchní správce nemocnice Fr. Řeháček, člen Okres. správy politické vrch. zdrav. rada MUDr. L. Pičman (sen.), člen Měst. zastupitelstva a správce družst. domů J. Beneš (za ním bez klobouku prim. MUDr. L. Tvrzský), prim. MUDr. B. Honzák, prim. MUDr. O. Müller, člen Okres. správní komise redaktor J. Vaněk (za ním prim. MUDr. A. Fingerland), rada dr. Šanda, dr. J. Tiso, poněkud v pozadí starosta JUDr. F. Ulrich ... zcela vpravo stavitel J. Fňouk.

jsme se z ní těšili i s panem profesorem Antonínem Fingerlandem, který je na ní také zachycen, a byl to právě on, kdo pomohl určit některé další osoby. Fotografii jsme již jednou (v r. 1993) ve Scanu uveřejnili. Rádi ji však, při příležitosti 75. výročí otevření nemocnice, otiskujeme znovu.

Redakce

Anisinevšimli, že už tamsedísami. Venkuse setmělo. Nakostkovaném ubruse stál před nimi čajový přístroj, takový nezvyklý a nevkusný, jako by byli prvními návštěvníky, kteří si objednali čaj. Hleděli zarytě do ubrusu, najednou neměli o čem mluvit, byli tu sami a nevěděli o tom, seděli nehybně, zakřiknutí tichem. Hostinský si přinesl doprostřed podlahy židli a rozsvítil petrolejovou lampu, visící se stropu. Když odešel, lampa se kymácela. Její žluté, váhavé světlo soupeřilo s kalnou šedí večera za okny.

„Chcete si tohle přečíst?“ zašep-tala Marie plaše a položila na stůl několik popsaných čtvrtek papíru.

Díval se chvíli nechápavě, a pak, jako by poznal její písmo, sáhl rychle po lístcích, pomačkaných, jak je vyňala z kabelky.

„To vy jste psala?“ řekl na omluvu. A hned sklonil oči a začal číst.

Lampa se ještě kymácela. Na protější zdi se sunuly neurčité stíny drátů. Uprostřed podlahy také kroužil stín a stíny vysokých, hrubě řezaných opěradel židlí. Všechno tu bylo v pohybu. Jen Marie sedí klidně, sedí a dívá se, je bledá v prosvětleném šeru, má hluboké stíny kolem očí, tiskne si ruce na klíně. Chtěla by pootočit hlavu, zahlédnout čtenářův profil, je podivně znepokojena, ale sedí bez pohnutí, i když se venku zableskne a do oken hodí vítr první hrst těžkých krupějů deště. Jen chvílemi zašustí papír, když čtenář odloží stránku, a pod lampou zabzučí moucha, která narazila do nedostupné záře. Stíny na podlaze a na stěnách se uklidňují. Lampa se skoro zastavila.

„Bože!“ úpí v duchu Marie a dotkne se očima ruky, která drží poslední čtvrtku. Ta ruka se chvěje. „Proč mlčí, už dávno dočetl těch několik řádek. Bojí se promluvit proto, že rozumí? Konečně rozumí? Ne, neví nic, usměje se, to je hezké, Marie, není vám chladno? Pak vstaneme a půjdeme alej kvetoucích třešní, vzduch bude prudce vonět po dešti, budeme mlčet a podáme si ruce, tak jako vždycky, na shledanou!“

„Smím mluvit pravdu, Marie?“ řekne hoch.

Chce přikývnout, ale skloní jen hlavu, skloní ji jako květ na přelomeném stonku. Teď už je konec. Nerozumí té špatné povídce, neví, že byla napsána pro něho. Na shledanou, na shledanou!

„Budu na to myslet, Marie, neumím to hned povědět, něco mi tu překáží nebo chybí. Já nevím, Nehněvejte se, mně se to líbí, je v tom tolik smutku, ale...“

Marie natáhne ruku, snaží se uchopit topornými prsty čtvrtky, rozložené do vějíře po stole. Chce ukončit marnou hru, už ne, už nikdy...

„Počkejte, Marie, ještě chvíli, já už vím!“ řekne hoch, sám sahá po papírech, dotkne se nechtě Mariiny ruky a ta je studená. Trochu zaváhá, ale pak už je zase rozhodný, uchopí jeden list a po-

lohlasem říká: „Hledte, Marie, ta vaše dívka sedí na okraji lesa, nad ní šumí břízy a u nohou má louku posetou pampeliškami. Já si to dovedu tak dobře představit, svěží jarní ze- leň a ta zpívající žluť, koruny bříz vlají

jako závoje a modré nebe. Dívka zpívá, ple- te věnec z pampelišek, jistě má tmavé vlasy, Marie. A když si je ozdobila věncem a rozpřáhla paže, jako by chtěla obejmout jaro, louku a slunce, spatří hoch, je užaslá, zapo- mene spustit ruce do klína, oba na sebe hledí, připadají si neskuteční, jako by snili. A pak, Marie, napsala jste zlou povídku. Ten váš hoch nějak procitne, svěsí hlavu, obrátí se a odchází. Dívce sklesnou ruce, už nemůže zpívat, sejme si věnec s hlavy a najednou jako by ani nebylo jaro, je jí něčeho líto, snad těch pampelišek, které musí uvadnout, myslila jste na pláč, Marie, já vím!“

Marie mlčí, má vyčerpaný obličej, cítí se unavená, a přece ji něco nutí, aby seděla dál, aby se podvolovala jeho nevědomé krutosti. Už chtěla několikrát vstát, ale je tak nehybná a bez vůle.

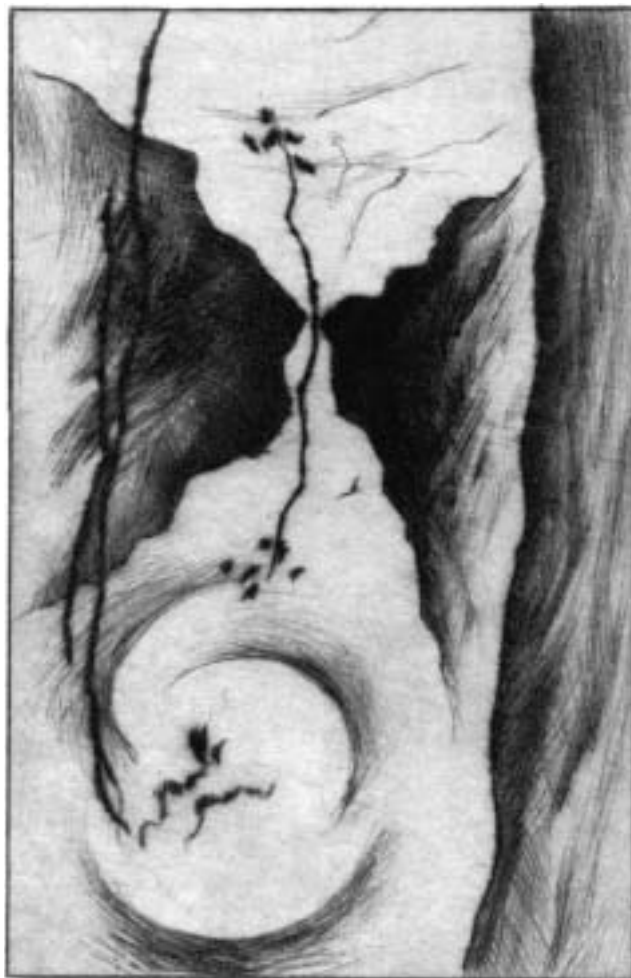
„Máte ještě kus papíru?“ směje se hoch a tiskne v prs- tech nedočkavě tužku.

Marie beze slova otvírá ka- belku, podává mu zápisník, a pak se dívá na jeho rozzářený obličej. Jeho ruka je teď nějak skutečnější, tvrdší, ví, co chce, kmitá se po papí- ře, zanechává po sobě tlus- tě řádky a ty Marii vábí. Přiklání se k chlapcovu ra- meni, chtěla by rozluštit v žlutém světle lampy ten pří- val slov, ale musí se toho vzdát a hladí lehce očima chvějící se tvář, ožvlou nepokojem a vyzářující nové světlo. Ješ- tě nikdy ji neviděla tak zbláz- ka, tak proměněnou, rozví- rá oči a dívá se zpřítma bez bázně a jako v okouz- lení. Dříve než je dopsáno poslední slovo, hoch odstrčí papír, odloží tužku, jakási bázeň mu setře se rtů smích. A pak se na sebe dívají, radost ještě nevyvěřela z údivu.

„Marie, Marie!“ opakuje, chtěl by jí toho tolik povědět, a zatím vztahuje ruku, aby se dotkl jejích vlasů. Má tmavé vlasy, Marie.

Povídka **Zdálo se mi k ránu**

MIROSLAV HANUŠ

Jaroslav Cheben: Věčnost okamžiku, suchá jehla

Křišťan z Prachatic a jeho spis O pouštění Žve

(Cristannus de Prachaticz - De sanguinis minucione)

Již v antické medicíně se používalo pouštění krve z léčebných či preventivních důvodů. Především byly používány žíly na paži, čele, za ušima a pod jazykem a žíly na nohou. O pouštění krve psali též učenci arabské medicíny. Středověk uznával Galénovy zásady, které souvisely s tělesným stavem pacienta, jeho věkem a druhem nemoci. Autoři zaznamenávali jakou barvu má vytékající krev, změny rytmu a síly pulsů a také denní a noční dobu, kdy byl úkon proveden.

Mistr Křišťan z Prachatic se narodil před rokem 1370 v Prachaticích v jižních Čechách. Odešel studovat do Prahy, kde roku 1388 složil na artistické fakultě bakalářské zkoušky a roku 1390 dokončil svá studia složením mistrovských zkoušek na stejné fakultě. Později pravděpodobně studoval na pražské lékařské fakultě. Od roku 1392 působil na artistické fakultě jako profesor matematiky a měl i přednášky o hvězdářství. Křišťan z Prachatic byl v letech 1400 a 1403 zvolen děkanem artistické fakulty a v letech 1405, 1412, 1434 a 1437 zastával úřad rektora.

Kromě jeho matematických a astronomických spisů, rozšířených po celé Evropě, jsou známy i jeho práce medicínské. Sepsal také latinský herbář. Pravděpodobně inicioval překlady některých klasických spisů o chirurgii do češtiny. Chirurgie však na pražské fakultě, stej-

ně tak jako v Paříži, avšak na rozdíl od italských fakult, nebyla součástí vzdělání lékařů.

Křišťan z Prachatic se stýkal i s Janem Husem, i když nezastával tak radikální postoje. Mezi oběma panovalo vřelé přátelství a hluboká úcta. Křišťan byl jedním ze dvou kněží, kteří ve svých kostelech nevyhlásili roku 1411 klatbu na Jana Husa. Po Husově smrti se stal jedním z představitelů konzervativního křídla pražské univerzity. V letech 1437 - 1439 byl za stranu podobojí administrátorem pražského arcibiskupství. Morové ráně, která postihla Prahu, podlehl i Křišťan z Prachatic. Zemřel 4. září roku 1439.

Křišťan z Prachatic svůj spis O pouštění krve sepsal roku 1430 v Jindřichově Hradci. Flebotomie byla pokládána za univerzální odstranění škodlivých látek z lidského těla. V lidském těle byla uznávána přítomnost krve, cholery (žluté žluči), flegmatu (slizu) a melancholie (černé žluči). Flebotomie nebyla vhodná pro všechny pacienty, muselo se přihlížet k jejich věku a vedle toho bylo pokládáno za důležité jakým způsobem a z kterého místa měla být krev pouštěna. Bylo nejen nutné přesně určit vhodné roční období, ale i hodinu, kdy se měl zákrok uskutečnit. Vhodné roční období bylo jaro a podzim, neboť v nich je vzduch svou kvalitou mír-

nější než v létě a v zimě. Ten, kdo prováděl pouštění krve, musel též přihlížet ke vzájemnému postavení jednotlivých nebeských těles.

Vedle pouštění krve pouhým otevřením žil se využívalo pouštění krve za pomoci baněk, kdy se zahřáté baňky přikládaly na určité místo a poté byly žíly otevřeny malým nožičkem. Další metoda využívala přikládání pijavic.

Pouštění krve nebylo snadnou záležitostí. Ten, kdo je prováděl, musel pamatovat na celou řadu pouček a doporučení, která se vztahovala k tomuto úkonu.

Křišťanův traktát o pouštění krve zaujímá čestné místo mezi jinými bohemikálními, avšak anonymními traktáty na stejné téma. Čtenáři nabízejí neobvyklý pohled na středověkou medicínu.

Mgr. Jiří Štěpán

Kabinet dějin lékařství LF UK

POUŽITÁ LITERATURA:

CRISTANNUS DE PRACHATICZ: *De sanguinis minucione* / KŘIŠŤAN Z PRACHATIC: *O pouštění krve*. Ed. a překl.: H. Florianová-Miškovská. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH, 1999, 114 s.
Dějiny Univerzity Karlovy I (1347/48 – 1622). Ed.: Svatoš, M. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995, 322 s.
ŠMAHEL, F.: *Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2001, 758 s.

Zboření hradu v Hradci Králové roku 1423

V PODÁNÍ PROF. DR. VÁCLAVA VLADIVOJE TOMKA, PROFESORA DĚJIN NA UNIVERZITĚ PRAŽSKÉ, RODÁKA A ČESTNÉHO MĚŠŤANA HRADECKÉHO

„Jako skorem všecca královská města v Čechách,“ píše V. V. Tomek ve svých Místopisných pamětech města Hradce Králové, „tak zkusil i Hradec Králové veliké proměny a dílem také spausty z různic náboženských powstalých učením Husovým, které dílem měly také powahu třenic národních. Třenice toho druhu mezi Čechy a Němci jewily se w Hradci již roku 1418, sawisíce se sporem o náboženstwí, protože se skoro wšude hlawně obywatelstwo české přidrželo snah Husových, obywatelstwo německé pak stawělo se jim na odpor. Hned po smrti krále Wáclawa IV. roku 1419 strhly se w Hradci podobné bauře obecného lidu jako téhož času w Praze, w kterých pobořeny jsau dwa kláštery mnichů žebrawých.“

K zániku hradu pak V. V. Tomek říká: „Měšťané Hradečtí náleželi odtud po celý čas wálky se Sigmundem mezi rozhodné jeho odpůrce a staupence strany pod obojí. Za wlády knížete litewského Sigmunda Korybutowiče zmoħla se tu i jistá strana

wýtrznější, proti které od něho užito jest přisnosti zjmáním konšelů k ní se znajících (1422) a dosazením heitmana jemu oddaného Diwiše Bořka z Miletínka nad městem. Po vzdálení však knížete Sigmunda ze země roku následujícího (1423) Hradečtí zbawili se heitmana tohoto pomocí Žižky, jemuž otewřeli město swé. Po jeho příchodu obec wzbouřená pobořila hrad králowen, jenž byl heitmanowým sídlem...“

Na jiném místě pak V. V. Tomek poznamenává: „Zboření hradu královského roku 1423 mělo za následek, že ač se Hradec Králové i w časích potomních pokládal wždy za nejřednější z wěnných měst českých, králowny české již nemíwaly w něm stálého sídla swého, a jmenowitě císařowna Barbora wdowa Sigmundowa i opět králowna Johanna wdowa krále Jiřího přebýwaly na Mělníce.

(V. V. Tomek: *Místopisné paměti města Hradce Králové*. Praha : J. Otta, 1885)

Spartský král Meneláos přijal na svém dvoře Parida s doprovodem, jak se na hosty ze slavné Tróje slušelo. Při slavnostní hostině, kterou uspořádal na jejich počest, představil hostům svou manželku Helenu – podle úsudku bohů a mužů – nejkrásnější ženu. Paris, okouzlen a opojen vidinou lásky, využil královy nepřítomnosti a přemluvil ji, aby opustila manžela, dcerku Hermionu a odešla s ním do zlatem bohaté Tróje. Uprchlíci nezapomněli s sebou vzít královskou pokladnici. Tato podlá urážka krále a zločin proti pohostinství byla podnětem k nesmírně kruté a vyčerpávající válce, ve které zahynuli všichni ti nejlepší. Královský palác s městem byl obrácen v trosky, poklady uloupeny, obyvatelstvo vyvražďeno. Helena, která byla původkyní této krvavé řeže a šílenství, se s králem Meneláem usmířila, s velkou slávou vstoupili na loď a vydali se na plavbu do Sparty.

Moře bylo neklidné, u ostrova Lesbos bouře rozmetala královo loďstvo, on je znovu seřadil, ale u mysu Súnion jej potkalo nové neštěstí – na mor zemřel králův kormidelník Frontis. Byl pochován jako heróo na súnijské skále. První písemná zpráva o této události je v Homérovi: „... pak jsme přešli do Súnionu...“, „... Frontis zde pohřben...“.

Od 3. tisíciletí př. Kr. bylo na tomto nejjižnějším cípu Attiky posvátné pohřebiště. V mytických dobách zde stávala dřevěná svatyně (xoanon). V 6. stol. př. Kr. je doložen dórský chrám zasvěcený bohu moře – Poseidónovi (foto 1), obávanému vládcí moře, uctívanému námořníky a obyvateli Attiky (daroval Athénám vodu). S rozšířením mořeplavby se změnil v krutého vládce (Zemětřas), jeho svatyně byly proto stavěny na místech pro plavce nebezpečných či jinak významných (Tainaron, Isthmos, Délos, Smyrna atd.).

V době perských válek byl súnijský chrám pobořen (r. 490 př. Kr.) a obnoven teprve ve šťastném období Periklovy vlády. Tehdy byla stavěna Akropolis a řada honosných budov, paláců a jejich zařízení; na základě jeho programu byla v r. 444 př. Kr. postavena skvostná Poseidónova svatyně (foto 2). Současně s ní je

stavěn chrám Athény Promachos (vyzývající k boji), ochránkyně Attiky (darovala Athénám olivu). Stavební práce řídili s největší pravděpodobností architekt Iktín a stavitel Kallikratos. Obě svatyně byly mohutně opevněné, pro svou strategickou polohu se staly nejdůležitější pevností v Attice (foto 3). V té době byla v nedalekém Lavriu objevena bohatá náleziska stříbra, ve spojení s nimi probíhaly velké trhy s otroky právě na súnijské skále.

Svatyně je postavena na nejimprezivnějším a nejjižnějším výběžku Attiky. Její zářivě bílé mramorové sloupy z nedaleké Agrilézy svítí bělobou do syté modři oblohy, splývající s modří Egejského moře. V průčelí stálo 6 sloupů (foto 4), 13 po stranách, podle dórského řádu. Jsou štíhlejší a ve větším rozestupu, aby kladly menší odpor častému bouřlivému větru. (V dórském sloupu

ztělesnili starověcí architekti proporce mužského těla – chodidlo mužské nohy porovnali s jeho výškou a zjistili, že to je 1/6 výšky muže; rozměr paty sloupu nanesli 6x na dřív i s hlavou). Žlábků (kanelur) bylo pouze 16 (místo obvyklých 20), tím bylo potlačeno působení eroze, způsobené vodní tříští rozbourěného moře, bez milosti bičujícího chrám (foto 5). Souhra světla a stínů, kterou obdivujeme u všech řeckých architektur a tedy i zde, svědčí o citu a jemnosti jejich stavitelů dodnes. Majestátní trosky Poseidónovy svatyně jsou proslulé úchvatným západem slunce, jež se noří do temného moře a posílá poslední rudé záblesky na bělostné sloupy (foto 6).

Vášnivým obdivovatelem Řecka a jeho historie byl lord Georg G. Byron (1788-1824), který prohlásil: „Jsem-li básníkem, udělalo jej ze mne Řecko“. Roku 1811 při návštěvě Súnionu vyryl do jednoho ze sloupů chrámu své jméno (foto 7) a bohužel tak dal podnět vandalům, kteří se houfně začali na onen sloup podepisovat. Nechybí mezi nimi řada dalších významných osobností.

Na závěr nezbyvá než vzpomenout všech krás Řecka, jeho velikosti v lidském pokroku a nesmrtelného vkladu do pokladnice světové kultury.

Marcela a Jan Smitovi

ZEMĚ LIDÍ objektivem JANA SMITA

PROFESOR LEO STEINHART ČESTNÝM ČLEMEM EVROPSKÉ ODBORNÉ SPOLEČNOSTI

Prof. MUDr. Leo Steinhart, DrSc., emeritní profesor Univerzity Karlovy, bývalý dlouholetý přednosta Radiologické kliniky Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové, byl na shromáždění European Society of Cardiac Radiology (ESCR), které se konalo ve dnech 31. října a 1. listopadu 2003 v Berlíně, jmenován čestným členem této mezinárodní odborné společnosti. K významnému ocenění dosavadního lékařského a vědeckého díla panu profesoru Leo Steinhartovi srdečně blahopřejeme.

DOCENT PAVEL ELIÁŠ JMENOVÁN PROFESOREM

Prezident České republiky Václav Klaus jmenoval s účinností od 10. listopadu 2003 **doc. MUDr. Pavla Eliáše, CSc.**, přednostu Radiologické kliniky Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové, profesorem pro obor radiologie. Panu profesoru Pavlu Eliášovi srdečně blahopřejeme.

PAMĚTNÍ MEDAILE FARMACEUTICKÉ FAKULTY UDĚLENY PRACOVNÍKŮM II. INTERNÍ KLINIKY

Dne 14. října t. r. na zasedání Vědecké rady Farmaceutické fakulty UK v Hradci Králové předal děkan doc. Jaroslav Dušek, CSc., pamětní medaile Farmaceutické fakulty **RNDr. Miroslavu Peckovi, CSc.**, vedoucímu hematologické laboratoře Oddělení klinické hematologie II. interní kliniky, a **doc. RNDr. Miloši Tichému, CSc.**, vedoucímu biochemické laboratoře II. interní kliniky Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové. K tomuto ocenění záslužné práce pro rozvoj Farmaceutické fakulty UK panu doktoru Miroslavu Peckovi a panu docentu Miloši Tichému upřímně blahopřejeme.

HRADEČTÍ ODBORNÍCI ČLENY OBOROVÝCH KOMISÍ VĚDECKÉ RADY IGA MZ ČR

Do Oborových komisí Vědecké rady Interní grantové agentury MZ ČR byli jmenováni tito pracovníci Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové:

Doc. RNDr. Jan Krejsek, CSc., pracovník Ústavu klinické imunologie a alergologie, byl jmenován členem Oborové komise 08 – Infekční choroby, mikrobiologie, epidemiologie, imunologie.

Prof. MUDr. Jan Libiger, CSc., přednosta Psychiatrické kliniky, byl jmenován členem Oborové komise 06 – Neurologie, psychiatrie, psychologie a sociální problematika.

Doc. MUDr. Jiří Náhlovský, CSc., přednosta Neurochirurgické kliniky, byl jmenován členem Oborové komise 04 – Chirurgické obory.

Doc. MUDr. Eva Pařízková, CSc., přednostka Dětské kliniky, byla jmenována členkou Oborové komise 05 – Pediatrie a genetika.

Všem jmenovaným k tomuto projevu uznání jejich vědecké práce upřímně blahopřejeme.

CENA KONGRESU UDĚLENA PRÁCI HRADECKÝCH AUTORŮ

Na Evropském kongresu parenterální a enterální výživy v Cannes obdržela Cenu kongresu práce královéhradeckých autorů **Z. Zadáka, A. Tiché, R. Hyšplera, V. Bláhy, D. Solichové, L. Sobotky a M. Jelínka** »In vivo measurement of dietary fiber fermentation using methane determination in expired breath«. Autorům oceněné práce upřímně blahopřejeme.

Tímto dvojčíslem 5-6 uzavíráme letošní, již třináctý ročník našeho časopisu Scan. Za uvedení dvojčísla, které samozřejmě není s to plně nahradit dvě samostatná čísla časopisu, se čtenářům omlouváme; důvodem k tomuto výjimečnému řešení

PODĚKOVÁNÍ

nám byl velký časový skluz, vzniklý již na přelomu let 2002 a 2003.

Třináct let – to je v dnešní době, naplněné nepřeborným množstvím změn a událostí, pro malý, firemní časopis jistě úctyhodná doba. Je v každém případě krásným svědectvím, že někdejší rozhodnutí časopis vydávat bylo oprávněné, a dokládá také, že časopis má pro svou existenci optimální podmínky. A ty v případě našeho Scanu spočívají především v podpoře ze strany vedení nemocnice a fakulty a v ochotné, nezištné spolupráci zaměstnanců obou institucí. Spočítat, kolik pracovníků se do dnešních dnů autorsky podílelo na tvorbě časopisu, představuje už úkol na mnoho hodin a i když se o to určitě někdy pokusíme, jedno víme jistě: jen těžko bychom našli dostatečný tiskový prostor, abychom mohli všem jmenovitě poděkovat. A tak nám nezbyvá, než poprosit všechny dosavadní autory článků, obrázků a fotografií, aby každý z nich přijal naše poděkování tak, jako by patřilo právě jen jemu samotnému.

Ukázalo se, v průběhu těch třinácti let, že časopis Scan zdaleka nemá jen úlohu informačního bulletinu. I když informovat čtenáře patří, tak jako u všech periodik, k jeho hlavnímu úkolu, neméně důležité je, že také zaznamenává události a dění. Možná to někomu bude znít poněkud neskromně, ale když si někdy v redakci otevřeme svázané ročníky Scanu, tu jako by na nás dýchla historie. Co všechno se za těch třináct let ve Fakultní nemocnici Hradec Králové a na Lékařské fakultě UK událo! A nejednou si při tom probírání stránkami z minulých let také uvědomíme, jak málo je někdy pouhá paměť spolehlivá.

Děkujeme všem dosavadním přispěvatelům časopisu Scan a věříme, že i v novém roce 2004 nám zůstanou věrni a naopak se jejich řady rozšíří. Redakce

scan

Redakční rada: doc. MUDr. Jiří Bittner, CSc., doc. PhDr. František Dohnal, CSc., MUDr. Ivan Drašner, Mgr. Martin Formánek, doc. MUDr. Herbert Hanuš, CSc., Ing. Rudolf Horák, prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc., Ing. Eva Kvapilová, PhDr. Vladimír Panoušek, Jaroslava Pečenková, Mgr. Jiří Štěpán, prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., Miroslav Všečetka.

Redakce: Fakultní nemocnice, 500 05 Hradec Králové, tel. 495 832 222 (tel. ve FN 2222)